

DIAK

Maija Rantanen
Tiia Weckman-Kallio
Tulkki (AMK)

Viittomakielen ja puhevammaisten tulkkaus
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Opinnäytetyö, 2025

Oikeustulkkaus ja sen kehityskohteet
Poliisikuulustelu ja oikeudenkäynti

TIIVISTELMÄ

Maija Rantanen

Tiia Weckman-Kallio

Oikeustulkkaus ja sen kehityskohteet

Sivut (39) ja liitteet (1)

Kevät, 2025

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Tulkki (AMK), viittomakielen ja puhevammaisten tulkkaus

Tutkimusaiheemme oli oikeustulkkaus ja sen kehityskohteet viittomakielen tulkkien näkökulmasta. Oikeustulkkauksella tarkoitamme poliisikuulusteluja ja itse oikeudenkäyntiä. Mikä on tulkin vastuu tasavertaisen oikeuden toteutumisen kannalta? Mikä aiheuttaa haasteita ja miten oikeustulkkausta voisi kehittää toimivammaksi? Rikosprosessi eli se oikeustulkkauksen osa-alue johon tutkimusaiheemme kuuluu, koostuu esitutkinnasta, syyteharkinnasta, oikeudenkäynnistä ja rangaistuksen täytäntöönpanosta. Me keskityimme esitutkintaan kuuluvaan poliisikuulusteluun ja varsinaisen oikeudenkäynnin osa-alueisiin.

Kuulusteluissa ja oikeudenkäynneissä tulkin vastuulliseen rooliin tulee lisänä myös vastuu tasavertaisesta oikeusturvasta. Tulkki ei ole asianajaja, mutta hänen tulee huolehtia erityisestä tarkkuudesta esimerkiksi terminologian suhteen ja taata näin omalta osaltaan tasavertainen oikeuskohtelu. Myös saavutettavuuden toteutuminen vaikuttaa tasavertaiseen oikeusturvaan ja tulkki on tässä saavutettavuuden mahdollistaja.

Suurimmiksi kehityskohteiksi kyselymme vastauksissa nousivat vakiintuneen viittomiston puute sekä ennakkomateriaalin huono saatavuus. Kolmas asia oli käytännön järjestelyt, jolla tarkoitettiin viittomakielen tulkkauksen ominaispiirteiden (esimerkiksi tulkin fyysinen paikka) vierautta viranomaistaholle. Tulkit kaipasivat viittomalistoja, parempaa ennakkomateriaalien saantia ja viranomaistaholta parempaa tuntemusta viittomakielen tulkkauksen luonteesta. Ratkaisuksi esitettiin viittomapankkia ja sen luomiseksi työryhmää. Ennakkomateriaalin kohdalla ymmärrettiin osan siitä olevan salaista. Ratkaisuksi esitettiin mahdollisuutta tutustua materiaaliin paikan päällä. Yksi kehitysehdotus oli virallisten ohjeiden tekeminen tilaajaosapuolelle viittomakielen tulkkauksen erityispiirteistä. Ohjeet tehtäisiin yhteistyössä tulkkien ja tilaajien kesken. Niiden ylläpidosta vastaisi esimerkiksi Poliisihallitus tai muu vastaava viranomaistaho. Aiemmin opinnoissamme oli tullut myös esille ero poliisien ja viittomakielen tulkkien koulutuksissa koskien tulkin fyysistä paikkaa. Viittomakielen tulkin tulee sijoittua kuulusteluissa paikkaan, josta on hyvä näköyhteys kuulusteltavaan nähden; poliisit koulutetaan siten, että tulkin tulee istua kuulusteltavan vieressä.

Asiasanat: oikeustulkkaus, viittomakieli, oikeudenkäynti, kuulustelu

ABSTRACT

Maija Rantanen

Tiia Weckman-Kallio

Interpretation in justice system and challenges it confronts

Pages (39) and appendices (1)

Spring, 2025

Diaconia University of Applied Sciences

BA of Interpreting, Sign Language and Alternative and Augmentative Communication

Our topic was interpretation in justice system and challenges it confronts. Our point of view was to observe and study it from sign language interpreters aspect. Here we mean justice system interpretation as police interrogation and trial itself. What is interpreters role when we think equal rights in the justice system and equal verdicts? What causes challenges and how could we improve interpretation in justice system so that interpreters could do their job better and trough it could guarantee better legal protection in the justice system? The criminal process is a part of our legal system and there are four parts in that process: preliminary investigation, consideration of charges, trial and sentence enforcement. Police interrogation is a part of preliminary investigation. Interpreter's role is clear: to be the client's voice. In police interrogation and in trials in to that very accountable role come even more responsibilities. The interpreter is partly responsible of the client's equal protection under the law. The interpreter is not a lawyer or a judge but one must to be very precise and specific with legal terms and terminology. For one's part this guarantees equal protection under the law. Accessibility is a crucial part of equal protection under the law and here the interpreter is the enabler of accessibility.

Two biggest development targets that came up in our study were lack of established signs in the field of legal interpretation and getting preliminary material. Third thing that came up was that special features of legal interpreting in sign language weren't necessarily familiar to authorities or to law enforcement. Also, earlier in our training in one lecture there came up a conflict between police training and sign language interpreter training: the physical place for an interpreter in police hearings and interrogations. Polices are trained so that the interpreter must be next to that person who is under the interrogation so he/she doesn't feel intimidated. Sign language interpreters are trained so that they are in a visually easy spot. That means straight in front of a client or slightly diagonally. This contradiction between two different types of training concerning the same situation is just the kind of challenge that we wanted to adduce in our study.

Keywords: interpretation in justice system, sign language, trial, interrogation

VIITTOMAKIELINEN TIIVISTELMÄ

Maija Rantanen

Tiia Weckman-Kallio

Oikeustulkkaus ja sen kehityskohteet

Sivut (39) ja liitteet (1)

Kevät, 2025

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Tulkki (AMK), viittomakielen ja puhevammaisten tulkkaus

<https://www.youtube.com/watch?v=t5jBaEtei3E>

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	TARKOITUS JA TAVOITTEET	5
3	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT JA KESKEISET KÄSITTEET	6
3.1	Oikeustulkkaus.....	6
3.2	Oikeustulkki.....	7
3.3	Oikeustulkkiprosessi.....	10
3.4	Tämänhetkinen tilanne Suomessa.....	12
3.5	Rikosprosessi.....	15
3.6	Vaativan tason tulkkaus.....	16
3.7	Auktorisoitu kääntäjä ei ole auktorisoitu tulkki	17
4	TUTKIMUSMENETELMÄT SEKÄ AINEISTON KERUU JA ANALYSOINTI 18	
4.1	Kartoitustutkimus	18
4.2	Aineiston keruu	18
4.3	Aineiston analyysi	21
5	TULOKSET	25
5.1	Tärkeimmät kehityskohteet	25
5.2	Muut esiin nousseet asiat.....	26
5.3	Yksittäisiä huomioita	27
6	EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	28
6.1	Sähköinen haastattelu	28
6.2	Aineiston säilytys ja vastausten määrä	29
6.3	Tutkimusmateriaali nyky maailmassa ja itsekritiikki	30
7	POHDINTA	32
	LÄHTEET	36
	LIITE 1. Saatekirje ja kysely	40

1 JOHDANTO

Oikeustulkkaus on vaativan tason tulkkausta, jossa monet eri tekijät voivat vaikuttaa tulkkauksen onnistumiseen tai epäonnistumiseen. Yhdenvertaisuuden toteutuminen ja oikea lopputulos oikeustulkkauksessa myös kielellisten vähemmistöjen osalta vaatii tulkilta tarkkuutta, termistön tuntemista ja ymmärtämistä sekä äärimmäistä ammattietiikkaa ja -taitoa.

Opinnäytetyössämme tutkimme oikeustulkkauksen kehityskohteita viittomakielen tulkkien näkökulmasta. Työelämäohjaajamme on oikeustulkki ja häneltä saimme vinkkejä, kuinka tutustua oikeustulkkaukseen ja sen käytänteisiin. Oikeustulkkeina toimivien tulkkien haastattelut ovat aineiston runkona. Kyselylomakkeessa oli muutama kysymys sekä avoin kohta, johon kyselyyn vastaavien viittomakielen tulkkien oli mahdollista kertoa omin sanoin kokemuksellisempia kehityskohteita.

Opinnäytetyötämme voisi hyödyntää jatkossa laajemmassa tutkimuksessa, jossa yhdistettäisiin eri osapuolten näkemyksiä oikeustulkkauksen sujuvuuteen vaikuttavista tekijöistä. Tämä taas voisi muuttaa jo olemassa olevia käytänteitä taaten paremman oikeuden toteutumisen, oikeusturvan sekä kielellisen saavutettavuuden. Hyvin toimiva kokonaisprosessi ja käytänteet tekevät jokaisen osapuolen työstä sujuvampaa ja takaavat omilta osiltaan parempaa oikeusturvaa. Tulkkien jaksaminen saattaa olla koetuksella vaativassa oikeustulkkauksessa ja opinnäytetyömme tavoitteena oli selvittää juuri niitä tekijöitä, mitkä tulkkien itsensä mielestä ovat suurimpia haasteita prosessissa. Tätä kautta voisi tulla esiin sellaisia käytänteitä, jotka helpottaisivat tulkkien työtä tulevaisuudessa. Hyvin toimivat käytänteet ja selkeät tulkkauksen toimintatavat ja -säännöt mahdollistavat oikeusprosesseihin kuluvan ajan lyhentymisen sekä vähentävät siihen vaadittavia resursseja. Hyvin sujuva oikeusprosessi kaikilta näkökannoilta katsottuna vähentää myös yhteiskunnan taloudellista kuormitusta. Oikeudenkäynnit kustantaa lopulta kuitenkin yhteiskunta esimerkiksi verovarojen kautta.

2 TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyömme tavoitteena oli selvittää oikeustulkkausta tekevien tulkkien näkemyksiä kehityskohteista sekä siitä, kuinka oikeustulkkausta saataisiin sujuvammaksi. Hyvät ja samanlaiset käytännön toimintatavat parantavat tulkkauksen laatua ja näin ollen vaikuttavat myös osaltaan oikeuden toteutumiseen. Tämä taas voi säästää sekä rahaa että aikaa pidemmällä tähtäimellä oikeusasioiden prosesseissa.

Mitkä tekijät vaikuttavat eniten tulkkauksen onnistuneeseen ja laadukkaaseen lopputulokseen? Mitä kehityskohteita oikeustulkkauksessa on? Millaisia mahdollisia ratkaisuja kyseisiin ongelmiin voisi olla? Nämä kysymykset olivat vahvasti liitännässä tutkimuskysymykseemme ja näiden pohjalta laadimme kyselylomakkeemme. Valmiiden kysymyksien lisäksi lomakkeessa oli avoin kohta tulkkien omin sanoin kertomille kokemuksille ja näkemyksille. Avoin vastauskenttä mahdollisti hieman syvällisemmän vastaustavan aiheeseen.

Löysimme joitain aiempia tutkimuksia liittyen aiheeseemme. Esimerkiksi Nina Isolahden väitöskirjassa tutkittiin tulkkauksen tarkkuutta rikosoikeudenkäynnissä ja Riina Piippo oli tutkinut opinnäytetyössään oikeustulkkauksen haasteita ja sitä, kuinka käräjäoikeuksien ja tulkkien näkemykset eroavat toisistaan (Isolahti, 2014; Piippo 2016). Tutkimuksemme keskittyy tulkkien kokemuksiin ja ajatuksiin oikeustulkkauksen kehityskohteista poliisikuulustelun ja oikeudenkäynnin osalta sekä siihen, kuinka heidän mielestään kehityskohteita voitaisiin parantaa.

3 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT JA KESKEISET KÄSITTEET

3.1 Oikeustulkkaus

Tulkausta, joka tapahtuu oikeudellisessa toimintaympäristössä, kutsutaan oikeustulkkaukseksi. Jokaisen on mahdollista joutua oikeustulkkauksen yhdeksi osapuoleksi joko kotimaassa tai ulkomailla. Kansainväliset sopimukset ja lainsäädäntö takaavat oikeuden tulkin käyttöön. Erityisesti tuomioistuimet, poliisitoimi ja maahanmuuttovirasto kuuluvat oikeudellisiin toimintaympäristöihin. Osapuolia tulkaustilanteessa ovat esimerkiksi yksityishenkilöt, poliisit, syyttäjät, kärjäsihteerit, asianajajat sekä maahanmuuttoviranomaiset. Tulkkia tarvitaan tuomioistuimessa rikos- ja riitaoikeudenkäynneissä ja erilaisissa hakemuksiin ja hallintoasioihin liittyvissä oikeudenkäynneissä. Poliisitoimessa tulkkia tarvitaan esitutkinnassa kuulustelu- sekä vangitsemistilanteissa. Turvapaikan hakuun liittyvissä keskusteluissa käytetään tulkkeja Maahanmuuttovirastossa. Ammattitaitoisella oikeustulkkauksella taataan oikeudenkäynnin osallisille oikeusturva ja hyvin hoidettu tulkkaus mahdollistaa oikeudenmukaisen päätöksenteon. (Kinnunen & Vik, 2015, s. 209–210.)

Oikeustulkkauksessa tulkin tulee tuntea alaan liittyvä terminologia ja oikeusjärjestys pystyäkseen tulkata ammattimaisesti ja laadukkaasti. Oikeustulkkaus eroaakin monella eri tavalla muista tulkaustilanteista. Tulkki pystyy vain harvoin täysin valmistautumaan tulkaustilanteeseen etukäteen, mikä lisää haastavuutta. Oikeustulkkauksessa tulkin tehtävänä on myös huolehtia vuorovaikutuksesta oikeussalin eri jäsenten välillä ja puheenvuorot voivat välillä olla todella pitkiä. Usein myös puhutaan päällekkäin ja tarkentavien kysymysten esittäminen voi olla haastavaa. Asiasisällön tarkkuus sekä täsmällisyys ja toiminnan luottamuksellisuus sekä puolueettomuus ovat hyvän tulkkauksen vaatimuksia. (Fedotov, 2013, s. 31–32.)

Suomen lain mukaan oikeudessa tulkkina tai kääntäjänä toimimiseen ammattitaitovaatimusten osalta sanotaan seuraavaa: "Tulkkina tai kääntäjänä saa toimia rehellinen ja muuten tehtävään sopiva henkilö, jolla on tehtävän edellyttämät taidot". Jos asianosaisen oikeusturva syystä tai toisesta vaatii, on

tuomioistuimen määrättävä tulkin tai kääntäjän tehtävään toinen henkilö kuin alun perin tehtävää hoitamaan on osoitettu. Oikeudenkäymiskaassa säädetään salassapitovelvollisuuksista sekä velvollisuudesta kieltäytyä todistamasta oikeudenkäyntiavustajien kohdalla. (L 769/2013.) Eli oikeudenkäyntiavustajalla tai tulkilla on velvollisuus kieltäytyä todistamasta ilman lupaa sellaisen salaisuuden kohdalla, jonka hän on saanut tietoonsa hoitaessaan esimerkiksi rikosprosessiin liittyvää tehtävää tai asiaa (L 732/2015). Samat säädökset ja velvollisuudet koskevat myös tulkkeja. Tulkkauksen järjestämisvastuu, jolla tarkoitetaan siis sitä kuka tilaa ja maksaa tulkkauksen, on tuomioistuimilla. Oikeus maksuttomaan tulkkaukseen koskien rikosasioiden käsittelyä syntyy silloin, kun kyseessä on syyttäjän ajama rikosasia, ja asianomistaja tai vastaaja on muu kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkielinen. Tuomioistuimilla on tulkkauksen järjestämisvastuu myös silloin kun asianosainen on viittomakielinen tai hänellä on aistivamman vuoksi tarve puhetta tukevien ja korvaavien menetelmien tulkille. (L 769/2013.)

3.2 Oikeustulkki

Tuomioistuimessa tapahtuvaa tulkkausta kutsutaan oikeustulkkaukseksi. Tähän luetaan kaikilla kielillä tulkkaminen, myös siis viittomakielen tulkkaukset. Tulkki on vain ja ainoastaan viestijä eli hänen tehtävänsä oikeudessa on sataprosenttisesti viestinnällinen. Tulkin ja muiden oikeuden osapuolten avuksi on tehty oikeustulkkausohjeet. Ohjeet auttavat kaikkia toimimaan mahdollisimman joustavasti yhteistyön osalta. Erityishuomiota ohjeissa saa esteellisyyden tutkinta: onko tulkki esteellinen tulkkamaan katsottaessa itse asiaa tai siihen liittyviä henkilöitä. Tulkki ei myöskään voi itse siirtää toimeksiantoa toiselle tulkille vaan itse estyessään tulkkauksesta hän voi suositella toista tulkkia. Aina tulee myös kirjallinen vahvistus toimeksiannosta. Vahvistus sisältää esimerkiksi myös mahdollisen tulkille maksettavan korvauksen peruuntuneen toimeksiannon osalta. Tulkin tulee pyytää itselleen valmistautumista varten toimeksiantoon liittyvät asiakirjat, kuten syytekirjelmän. (Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto, 2024.-a.)

Aineistoon ja terminologiaan tutustuminen kuuluu valmistautumiseen. Toimeksiannon päätteeksi tulkki palauttaa välittömästi kaiken hänelle annetun materiaalin ohjeiden mukaan. Toimeksiantoa hoitaessaan tulkin tulee aloittaa saapumalla paikalle hyvissä ajoin ja sopia oikeuden puheenjohtajan kanssa esimerkiksi istumapaikasta ja tulkkaustavasta. Tulkki on täysin puolueeton osapuoli oikeusistunnossa ja kohtelee asiallisesti jokaista paikalla ollijaa: niin poliisia, tuomareita, asianajajia, kantajaa kuin vastaajaakin. Tulkin tulee myös keskeyttää puhuja tämän puhuessa esimerkiksi liian pitkään tai epäselvästi. Tulkki voi myös huomauttaa asiasta oikeuden puheenjohtajalle joutuessaan keskeyttämään tulkkauksensa, mikäli kaksi henkilöä puhuu samaan aikaan. Luonnollisesti myös tulkin pukeutuminen sekä palkkion viivytyksettä saanti on sisällytetty ohjeisiin. (Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto, 2024.-a.)

Tulkin tehtävänä on ammattitaitoisesti toimia viestinnän mahdollistajana silloin, kun kaikilla osapuolilla ei ole yhteistä kieltä keskenään. Tulkin ei koskaan tule kertoa omaa kantaansa asiaan, vaan hän ainoastaan hoitaa ammatillista tehtävää yhteistyössä muiden ammattiryhmien edustajien kanssa. Tulkillä on tärkeä ja vastuullinen ammattirooli vuorovaikutustilanteessa ja hän tekee oikeudenmukaisuuden ja tasapuolisuuden mahdolliseksi oikeudenkäynnin osapuolille. Tärkeä osa tulkin etiikkaa ja ammattitaitoa on myös varmistaa työskentelyolosuhteiden olevan sellaiset, että hän pystyy suoriutumaan tulkkauksestaan ammattitaitoisesti. (Kinnunen & Vik, 2015, s. 212.) Tämä tarkoittaa viittomakielen tulkkauksen osalta esimerkiksi sitä, että tulkin tulee varmistaa fyysisen paikkansa olevan sellainen, että hänellä on asiakkaaseen nähden hyvä näköyhteys.

Oikeustulkin on tärkeä tietää, miten hänen kuuluu toimia ollakseen luotettava. Jo koulutuksen aikana käydään läpi tulkin ammattirooliin liittyviä kysymyksiä. Oikeustulkkia koskevat erilaiset salassapitosäännökset ja tulkin on tunnettava lainsäädäntöä. Tulkin toiminnan eettiset periaatteet on koottu Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton laatimiin ammattisäännöstöihin. Liitto on vahvistanut oikeustulkkausohjeet, mitkä toimivat hyvänä pohjana oikeustulkkauksessa. Euroopan Unionin oikeustulkkausdirektiivin tavoitteena on taata myös Suomessa oikeustulkkauksen laatu rikosoikeudenkäynnissä. (Kinnunen & Vik, 2015, s. 211–216.)

Oikeustulkin ammattitaitoon kuuluu monenlaisia eri osa-alueita eikä tulkin tule ottaa vastaan toimeksiantoa tilanteessa, jossa tietää osaamisensa olevan riittämätöntä. Kielitaito, kulttuurien tuntemus sekä laaja tietopohja tulkkaustehtävän aihealueesta ja käsittelyn kulusta kuuluvat oikeustulkin ammattitaitoon. Tulkkaustehtävän aikana tulkin tulee hallita useita tulkkausmenetelmiä, koska oikeudenkäynnissä on erilaisia asiankäsittelyvaiheita. Tulkin tehtävänä on huolehtia jokaisessa tilanteessa parhain tulkkausmenetelmä. (Kinnunen & Vik, 2015, s. 213.)

Oikeustulkin täytyy hahmottaa kokonaisuuksia ja hänen on tunnettava oikeusprosessin vaiheet. Tulkin tulisi myös huomioida tulkattaviin kieliin ja eri osapuolten taustaan kuuluva kulttuuri. Osapuolten tausta voi vaikuttaa oikeudenkäynnissä esitettävien asioiden kielelliseen muotoon. Puheenvuoroissa käytetty tyyli voi myös vaihdella käsittelyn aikana useasti ja tämä vaihtelu vaatii tulkilta monipuolista kielitaitoa. Suomen oikeusjärjestelmän sekä eri tuomioistuinten tehtävien tunteminen on myös tärkeä osa oikeustulkin ammattitaitoa. Työhön kuuluu erilaisten käsitteiden hallintaa ja käsittelyiden asiasisällöt ovat sisällöltään hyvin vaihtelevia. (Kinnunen & Vik, 2015, s. 214–215.)

Kansallinen keskus osavaltioiden tuomioistuimille (The National Center for State Courts; NCSC) on Yhdysvalloissa oleva toimija, joka koostuu tutkijoista, konsulteista sekä entisistä ammatinharjoittajista. Yhdessä he kehittävät innovaatioita ja pyrkivät edistämään tuomioistuinten ja oikeusjärjestelmien kehitystä. Keskus tekee työtä oikeuden edistämisen, vapauden ja turvallisemman yhteiskunnan puolesta. (The National Center for State Courts, i.a.-a.)

NCSC on tehnyt itsearviointilomakkeen, johon vastaamalla oikeustulkiksi aikova voi arvioida omaa osaamistaan ja tasoaan ennen oikeustulkkitarkastusta. Arviointilomakkeessa kerrotaan, että ennen pätevyyttä toimia joko liittovaltion tai osavaltion tuomioistuimissa, tulkilta vaaditaan tiettyjä ominaisuuksia. Hänen tulee hallita natiivin kielenkäyttäjän tasoisesti molemmat tulkkaus kielet (englanti sekä toinen kieli). Hänen tulee myös osoittaa tietotaitonsa yhtä laajasti kuin mitä vähintään kahden vuoden yleissivistävät opinnot joko lukiossa tai yliopistossa

tuottaisivat. Hakijan tulee myös esittää taitonsa niin prima vista –tulkkauksessa kuin konsekutiivi- että silmultaanitulkkauksessakin. Ammattimaiset tulkkauksenaikaiset sisältyvät siis sekä kahden kielen erinomaisen hallinnan että tietyn tasoiset suoriutumismuutokset tulkkauksen käytänteiden mukaisesti. (The National Center for State Courts, i.a.-b.) Prima vista –tulkkaus tarkoittaa kirjoitetun tekstin suullista kääntämistä toiselle kielelle ilman valmistautumista. Simultaanitulkkaus tarkoittaa samanaikaista tulkkauksenaikaisuutta ja konsekutiivitulkkaus muistiinpanojen pohjalta tehtyä peräkkäistulkkausta. (Sanas Oy, 2021.)

Oikeudenkäynneissä tulkkauksenaikaisien tulkkiin tulee tulkata jokaisella vaaditulla tulkkauksenaikaisella riittävän ammattitaitoisesti, jotta tulkkaukseen sisältyy kaikki mitä on sanottu. Heidän tulee tulkkauksessaan myös säilyttää tulkattavan äänensävy sekä puhujan kielen taso, eivätkä he saa muuttaa tai lisätä mitään mitä on sanottu. Tulkkiin tulee tuottaa tulkkausensa noudattaen kaikkia ammattieettisiä säännöstöjä sekä oikeuslaitosten ilmoittamia menettelytapoja koskien oikeussaleissa toimimista. Työkielten hallinta oikeudessa tulkkauksenaikaisen vaatimusten tasoisesti vaatii tulkkiin kykyä tulkkauskielten laajaan osaamiseen eri asiayhteyksissä lukemisen ja kirjoittamisen osalta sekä yleensä myös vuosien yleissivistävää koulutusta. Saavuttaakseen tietyt taidot ja tason tulkkauksenaikaisesta suoriutumiseen henkilön tulee harjoitella paljon sekä hänellä oletusarvoisesti pitää olla jonkinlaisia synnyntäisiä kykyjä tulkkiin toimimiseen ja tulkkauksenaikaisesta suoriutumiseen. (The National Center for State Courts, i.a.-b.)

3.3 Oikeustulkkiinrekisteri

Oikeustulkkiinrekisterin ylläpito kuuluu Opetushallituksen alaisuuteen. Rekisterin tarkoitus on riittävän pätevien tulkkiin saatavuuden edistäminen oikeustulkkauksenaikaiseen. Rekisteriin merkitseminen ja sieltä poistaminen kuuluu Opetushallituksen yhteydessä toimivalle Oikeustulkkiinrekisterilautakunnalle. Oikeustulkkiinrekisterilautakunnan kausi on aina viisi vuotta kerrallaan. Lautakunta myös valvoo rekisteriin kuuluvien tulkkiin toimintaa. Oikeustulkkiinrekisterilautakunnan kokoonpano koostuu puheenjohtajasta, varapuheenjohtajasta sekä minimissään neljästä muusta jäsenestä. Jokaiselle jäsenelle määrätään myös varajäsen. "Lautakunnan jäsenistä vähintään yhden

tulee edustaa tulkin ammatissa toimivia ja vähintään yhden oikeustulkkauspalvelujen käyttäjiä. Vähintään yhden oikeustulkkiprekisterilautakunnan jäsenen tulee olla suorittanut muu oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto. Lisäksi vähintään yhdellä jäsenellä tulee olla korkeakoulujen tulkkaus- ja käännösalan opetuksen asiantuntemusta ja yhdellä jäsenellä muun tulkkaus- ja käännösalan opetuksen asiantuntemusta”. (L 1590/2015.)

Oikeustulkkiprekisteriin merkityksi tulemisen edellytysten tulee täytyä. Ne ovat täysi-ikäisyys, toimintakelpoisuus (henkilö ei ole esimerkiksi holhouksen alainen), joko ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) nojalla säädetyn tutkintorakenteen mukaisen oikeustulkkauksen erikoisammattitutkinnon tai sitä vastaavan aiemman tutkinnon suorittaminen. Soveltuvaksi koulutukseksi katsotaan myös tulkin tehtävään soveltuvan korkeakoulututkinnon ja vähintään 35 opintopisteen tai sitä vastaavan laajuisten oikeustulkkauksen opintojen suorittaminen. Henkilön tulee myös antaa oikeustulkkiprekisterilautakunnalle kirjallinen vakuutus, että rekisteriin hakijaa ei hakemista edeltävän kolmen vuoden aikana ole poistettu oikeustulkkiprekisteristä joko siksi, että hän on tulkin ammatissa toimiessaan syyllistynyt rikokseen ja tuomioistuin on hänet tästä tuominnut tai että hän on muutoin ammattia harjoittaessaan osoittanut olevansa oikeustulkiksi sopimaton. (L 1590/2015.)

Mikäli Oikeustulkkiprekisteriin merkitsemiseen vaadittavat opinnot on suoritettu aiemmin kuin viisi vuotta ennen rekisteriin merkitsemishakemusta, tulee kyseisen tulkin osoittaa, että hän on ylläpitänyt oikeustulkkaustaitojaan. Oikeustulkkaustaidon ylläpidon osoittamisen tavoista säädetään erikseen Valtioneuvoston asetuksissa. Tulkki merkitään rekisteriin aina viideksi vuodeksi kerrallaan. Jatkoa rekisteriin merkinnälle voi hakea, mikäli edellytykset edelleen täyttyvät. Uusintahakemus voidaan lähettää aikaisintaan kuusi kuukautta ennen määräajan päättymistä. (L 1590/2015.)

Tulkki tulee poistaa rekisteristä, jos hän itse sitä kirjallisesti pyytää. Rekisteristä poisto tulee kyseeseen myös silloin, jos hän ei täytä rekisteriin merkitsemisen edellytyksiä tai jos hänet on tuomittu rikokseen tulkin ammattia harjoitettaessa tai muuten osoittanut olevansa sopimaton toimimaan oikeustulkkinä. Jos tuomion

antamisesta tai sopimattomasta toiminnasta on kulunut yli kolme vuotta, tulkkia ei poisteta rekisteristä. Laki Oikeustulkkierekisteristä sanoo, että: “1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu asia tulee lautakunnan ratkaistavaksi tuomioistuimen 11 §:ssä tarkoitettun ilmoituksen perusteella”. Tällä tarkoitetaan, että tuomioistuimen on ilmoitettava oikeustulkkierekisterilautakunnalle rekisteriin merkityn tulkin rikostuomiosta, johon liittyvään rikokseen tulkki on syyllistynyt ammatinharjoittamistilanteessa. Sopimattomaan toimintaan liittyvät asiat tulevat lautakunnan tietoon joko kirjallisen kantelun tai viranomaisen ilmoituksen perusteella. Oikeustulkkierekisteriin merkittyjen tietojen julkisuus ja käsittely on julkisuuslain ja henkilötietolain alaista toimintaa. “Oikeustulkkierekisterilautakunnan päätökseen, joka koskee oikeustulkkierekisteriin merkitsemistä, oikeustulkkierekisteriin merkitsemisen uusimista tai oikeustulkkierekisteristä poistamista, saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan”. (L 1590/2015.)

Oikeustulkkierekisterin pääasiallinen tarkoitus on auttaa sekä viranomaistahoja että yksityishenkilöitä löytämään pätevä oikeustulkki oikeusasioiden hoitamiseen. Oikeustulkkierekisterissä on tällä hetkellä rekisteröityjä tulkkeja 31:n eri kielen osalta. Lista on päivitetty Opetushallituksen toimesta viimeksi 22.10.2024. Oikeustulkkierekisteriin voi hakea lähettämällä hakemus liitteineen lautakunnalle, joka käsittelee hakemukset kokouksessaan. Rekisteriin hyväksytyt tulkit saa hyväksymisestään todistuksen. (Opetushallitus, 2025.)

3.4 Tämänhetkinen tilanne Suomessa

Suomessa on se tilanne oikeustulkkiensa osalta, ettei kaikille, ainakaan harvinaisemmille, kielille löydy ollenkaan oikeustulkkeja. Myös tulkkiensa pätevyys aiheuttaa haasteita. Tulkin pätemättömyys voi vaarantaa jopa ihmisen oikeusturvan sekä ihmisoikeudet. Haasteellista työstä tekee se, ettei ennakkomateriaalia välttämättä ole kuin niukasti, koska suurin tietolähde saattaa olla henkilö itse. Äärimmäisen tärkeää onnistuneen oikeustulkkauskeskustelun kannalta on esimerkiksi tulkin etukäteistieto oikeuden terminologiasta sekä kattava tuntemus oikeuskäsittelystä itsestään. Tulkille lankeaa melko suuri vastuu oikeudenkäynnissä, sillä hänen tehtävänsä on varmistaa, että terminologian

lisäksi myös viestin merkitys on mennyt perille oikein. Kentällä on ollut tilanteita, että joku muu paikalla oleva, kyseistä kieltä osaava, huomauttaa väärästä tulkkauksesta. Oikeustulkin erikoisammattitutkinnon neljä osaa arvioidaan tiukasti määrättyjen kriteerien mukaisesti. Pelkästään ammattimainen tulkkaus oikeusympäristössä ei riitä, vaan tulkin tulee koulutuksessa osoittaa myös esimerkiksi toimintaympäristöjen tuntemus sekä työkielten hallinta. (Tampereen aikuiskoulutuskeskus, 2024.)

Niin viranomais-, asianajo- kuin ammattitulkkitahollakin ollaan huolissaan siitä, että saatavilla ei ole riittävästi asiaansa osaavia tulkkeja. Pienikin ymmärrysvirhe voi johtaa jopa suoranaiseen väärään tuomioon. Näin on todellisuudessa joskus käynyt, asia saatiin kuitenkin lopulta korjattua videoinnin ja sen tarkistuksen ansiosta. Ongelmia tuottaa esimerkiksi saman kielen useat murteet, joka voi ilmetä tulkkauksen virheinä. Tällöin oikeusturva on vaarantunut vakavasti. Oikeusistuntojen (käräjä- ja hovioikeus) lisäksi myös esimerkiksi poliisi, Maahanmuuttovirasto ja Rajavartiolaitos tarvitsevat oikeustulkkeja. Muita oikeustulkkiä käyttäjiä ovat Tulli sekä oikeusaputoimistot. Mahdollisesti itse oikeudenkäynnissä tapahtuvaa tulkkausvirhettä suuremman riskin oikeusturvan vaarantumisessa aiheuttavat esitutkintavaiheen virheelliset tulkkaukset. Jos esitutkintavaiheessa on tapahtunut tulkkausvirhe, saattaa se johtaa siihen, ettei esitutkintamateriaalia siltä osin voida käyttää oikeusprosessin myöhemmissä vaiheissa. (Mäntysalo, 2021.)

Ongelma ei ole uusi, mutta sen syntyisyistä on näkemyseroja asianajajien sekä palveluntuottajien kesken. Asianajajaliiton teettämän kyselyn mukaan ongelmana ovat suuret tulkkausyritykset ja kilpailutus. Kyselyn tuloksista voidaan päätellä, että asianajajat kokevat, etteivät suuret yritykset lähetä oikeusistuntoihin päteviä tulkkeja, koska näiden tulkkiä palkka on suurempi, jolloin yrityksen kulut ovat suuremmat. Samansuuntaista viestiä on tullut myös oikeustulkausta tekevien pätevien tulkkiä suunnalta. Ongelmana tässäkin sanotaan olevan raha ja palkkiot: oikeustulkausta on kuitenkin vaativan tason tulkkausta. Isoimpien palveluntuottajien mukaan tällainen kritiikki on kuitenkin väärää. Heidän mukaansa esimerkiksi tietyt käräjäoikeudet ovat saattaneet maksaa suoraan tuleville tulkeille hyvinkin suuria korvauksia ja tämä on aiheuttanut tietynlaisen harhakuvan normaalin palkkion suuruudesta verraten

todelliseen markkinaan. Suuret palveluntuottajat laskuttavat vähemmän, joten myös tulkeille maksettavat palkkiot ovat pienempiä. Tämä johtaa siihen, etteivät pätevät oikeustulkit halua työskennellä suurille palveluntuottajille. Myöskään suuret palveluntuottajat eivät välttämättä jaa keskenään samanlaisia näkemyksiä oikeustulkkauksen haasteiden juurisyistä. Muita syitä haasteille palveluntuottajien mukaan ovat muun muassa koulutuksen epätasaisuus, palkkiosuositusten puuttuminen ja tulkkausalan sääntelyn vähäisyys. Tulkkien näkökulmasta palveluntuottajat esittävät kysymyksen siitä, onko aina vaan korkeampi palkkio tulkkaustunnista tärkeämpi kuin elannon tienäminen useammalla tulkkaustunnilla. Myös kilpailutus hintapainotteisesti tuottaa ongelmia, koska silloin ei katsota tulkkien pätevyyttä tai harjaantuneisuutta. (Mäntysalo, 2021.)

Tuomioistuinten kannalta yksi ongelmista on ennakoimattomuus tulkin osalta. Välttämättä ei ole ollut etukäteen tiedossa millainen tulkki oikeusistunnossa tulee olemaan paikalla. Tulkkauksen laadun tulisi aina olla ensimmäinen asia veloitukseen nähden tuomioistuinten näkemyksen kannalta. Pätemättömät tulkit ja huonolaatuiset tulkkaukset ovat aiheuttaneet ongelman myös päteville tulkeille: tuomioistuimissa on saatettu suhtautua epäilevästi myös erittäin päteviin tulkkeihin. Vaikka Kääntäjien- ja tulkkien liitto suosittelee ammattitulkkaa tällaisiin vaativan tason tulkkauksiin, ei riittävän pätevää tulkkaa välttämättä aina ole ollut saatavilla. Tulkattavat oikeusistunnot myös lisääntyvät koko ajan. Joskus on voinut olla tilanteita, että oikeudessa on ollut esimerkiksi kolmesta neljään eri tulkkaa kielten moninaisuuden vuoksi. Tämä luo lisäepäluottamusta, koska jo lähtökohtaisesti lausuntojen todenperäisyyden arviointi on voinut olla vaikeaa. Myös tulkkien ammattietiikkaa on jouduttu kyseenalaistamaan, sillä tulkki on saattanut ottaa ikään kuin avustajan roolin, vaikka hänen tulisi olla täysin puolueeton. Näissä tilanteissa on toki ollut kyse suomalaista oikeusjärjestelmää osittain ymmärtämättömistä tulkeista. (Mäntysalo, 2021.)

Rikos- ja prosessioikeuden professori Matti Tolvasen mukaan ongelmaa voisi pienentää lisäämällä tietoa tulkkauksen laadullisesta merkityksestä kaikkien toimijoiden osalta. Suomen lainsäädäntö on Tolvasen mukaan liian väljä oikeudessa tulkkina toimivan henkilön määrittelyssä. Lain mukaan riittävillä taidoilla varustettu rehellinen henkilö saa toimia oikeudessa tulkkina. Lakiin

kirjattiin asetus Oikeustulkkierekisteristä vuonna 2016, mutta missään ei Tolvasen mukaan sanota, että oikeuden pitäisi käyttää rekisterissä olevia tulkkeja, vaikka itse rekisteri onkin olemassa. Oikeustulkkierekisterilautakunnan sihteeri ja Opetushallituksen asiantuntija Saara Kalajoki sanoo, että rekisteriin kuulumisen kertoo tulkin pätevyydestä. Rekisterilautakunta myös valvoo rekisteriin kuuluvien tulkkien toimintaa. Vuonna 2021 on ollut ajatuksissa muuttaa kilpailutusjärjestelmää siten, että oikeustulkkierekisteriin kuuluvat tulkit saisivat kilpailutuksessa lisäpisteitä. (Mäntysalo, 2021.) Tämänhetkinen tilanne ajatuksesta muuttaa kilpailutusjärjestelmää oikeustulkkierekisteriin kuulumisen osalta ei ole tiedossa.

Kaikilla on oikeudessa tai esitutkinnassa oikeus käyttää suomen- tai ruotsin kieltä. Saamelaisilla on omalla alueellaan oikeus myös saamen kielen käyttöön. Muissa kielitapauksissa uhrilla on oikeus käyttää sellaista kieltä, jota hän osaa, kun kyse on rikoksen selvittämiseen liittyvä tilanne. Tämä koskee myös viittomakieltä tai aistivammasta johtuvaa korvaavan kommunikointimenetelmän käyttöä. Tarvittaessa oikeus järjestää tulkin ja tulkin palkkion maksaa valtio. Keskeiset asiakirjat tulee myös kääntää uhrille, mutta niihin riittää myös pelkkä suullinen käänös, mikäli oikeusturvan kannalta ei tarvita kirjallista käänöstä. (Oikeus.fi, 2024.)

3.5 Rikosprosessi

Rikosprosessin vaiheet ovat esitutkinta, syyteharkinta, tuomioistuinkäsittely ja rangaistuksen täytäntöönpano. Esitutkintaa voivat suorittaa poliisi, Tulli, Rajavartiolaitos ja Puolustusvoimat. Mikäli syyttäjä on päättänyt nostaa asiassa syytteen, etenee asia oikeuskäsittelyyn. Syyteharkinnasta vastaa aina syyttäjä ja syyte käsitellään tuomioistuimessa. Syyttäjä toimii myös tutkinnanjohtajana silloin, kun tutkinnan kohteena on poliisimies. Rangaistuksen täytäntöönpanosta vastaavat Oikeusrekisterikeskus, ulosotto ja Rikosseuraamuslaitos. Vaiheet eivät ole toisistaan selkeästi erillisiä vaan linkittyvät toistensa kanssa. Eri osa-alueiden tahot myös tekevät keskenään yhteistyötä. Tätä prosessiketjua ja kokonaisuutta kutsutaan rikosprosessiksi. (Syyttäjälaitos, i.a.-a.)

Kuulustelut kuuluvat esitutkintaan. Se on poliisin ja asiakkaan välillä käytävää keskustelua. Mukana on tarvittaessa myös tulkki, joka kutsutaan paikalle poliisin toimesta. Tulkki on mukana, jotta kuulusteltava ymmärtää häneltä kysyttävät asiat. Paikalla voi olla edellä mainittujen lisäksi myös avustaja tai asianajaja. Mikäli kyseessä on epäillyn rikoksen uhri, voi hänellä olla mukana tukihenkilö. Liiallinen päihtymystila, suuri järkytys, mielenterveyshäiriö tai muu vastaava seikka voi olla esteenä kuulustelulle kyseisellä hetkellä. Esimerkiksi erittäin päihtynyttä henkilöä voi kuulustella vain, jos se on rikoksen selvittämisen kannalta sillä hetkellä välttämätöntä. Kuulustelusta tehdään aina kuulustelupöytäkirja, joka on osa esitutkintapöytäkirjaa. Kuulustelun ajankohdasta on mahdollista neuvotella, mutta poliisin kuulustelukutsuun tulee aina vastata. Poliisi voi tarvittaessa noutaa kuulusteluun, mikäli henkilö ei kutsuun vastaa. Esitutkinnan jälkeen asia etenee syyteharkintaan. Toisena vaihtoehtona on sovittelu, jolloin ulkopuolisen puolueettoman tahon johdolla asian osapuolet hakevat sovitteluratkaisua riita- tai rikosasiaan. (Poliisi, 2024.)

Yleensä rikosasiat käsitellään tuomioistuimessa suullisesti. Kirjallista menettelyä voidaan käyttää vain, jos suurin mahdollinen rangaistus kyseisestä rikoksesta on korkeintaan kaksi vuotta vankeutta. Kirjalliseen menettelyyn vaaditaan myös tunnustus ennen oikeudenkäyntiä sekä mahdollisten vaatimusten esittäjän suostumus kyseiseen menettelyyn. Tuomioistuimessa asianosaiset (syyttäjä, vastaaja, asianomistaja eli kantaja) esittävät todistelua asiansa tueksi ja kertovat näkökantansa asiasta. Lopuksi he esittävät loppulausuntonsa. (Syyttäjälaitos, i.a.-b.)

Rikosasioissa todistustaakka on aina kantajalla. Siviiliasioissa tämä voi kääntyä kuitenkin, tilanteesta hieman riippuen, myös toisinpäin. Kuulusteluissa vastaajalla ei ole totuusvelvoitetta ja hän voi myös valita olla kokonaan puhumatta. (Tuuli Sonck, asianajaja ja varatuomari, henkilökohtainen tiedonanto 10.12.2024.)

3.6 Vaativan tason tulkkaukset

Vaativan tason tulkkaukseen tekevällä tulkillla pitää olla vähintään neljän vuoden työkokemus tulkkauksesta. Työkokemukseksi määritellään vähintään 25

työtuntia kuukautta kohden kyseessä olevan tulkkaustuotteen osalta. Työkokemukseksi lasketaan valmistumisen jälkeiseltä ajalta kerrytetty työkokemus. Palveluntuottaja on vastuussa tulkin osaamisesta vaativan tason tulkkauksessa. Palveluntuottajan ei tarvitse todistuksella osoittaa Kelalle tulkin kielitaitotasoa. Kela kuitenkin suosittelee, että tulkki suorittaa esimerkiksi taitotasokeen vieraasta työskentelykielestä. Palveluntuottajan tulee kuitenkin erikseen pyynnöstä esittää todiste tulkin kielitaidosta. Epäily riittävän kielitaidon puutteesta voi tulla kyseeseen esimerkiksi useiden negatiivisten asiakaspalautteiden vuoksi. (Kela, 2024, s. 25–44.)

Tulkin hankkiminen on viranomaisen vastuulla mutta siitä tulee ilmoittaa kyseiselle viranomaiselle hyvissä ajoin (Rikosuhripäivystys, 2019). Ensisijainen järjestämisvelvollisuus on viranomaistaholla. Esimerkiksi oikeus järjestää tulkkauksen silloin, kun oikeus on kutsujana. Oikeustulkkaukseen katsotaan siis myös vaativan tason tulkkaukseksi.

3.7 Auktorisoitu kääntäjä ei ole auktorisoitu tulkki

Suomessa ei ainakaan vielä ole auktorisoidun tulkin tutkintoa. Auktorisoitu kääntäjä vahvistaa oman tai toisen laatiman käännöksen niin, että se on laillisesti pätevä eli sillä on sama todistusvoima kuin alkukielisellä asiakirjalla. Tällaisia käännöksiä tarvitaan usein silloin, kun on esitettävä asiakirjoja koti- tai ulkomaan viranomaisille. Näitä asiakirjoja ovat esimerkiksi erilaiset todistukset, oikeuden päätökset, perintöasioihin tai liiketoimintaan liittyvät asiakirjat. Auktorisoidun kääntäjän laatimaa käännöstä saatetaan vaatia myös yksityisessä asiakirjaliikenteessä, esimerkiksi opiskelupaikan tai työn hakemisen yhteydessä. Auktorisoidun kääntäjän tutkinnosta vastaa Opetushallitus. Auktorisoidun kääntäjän tutkinto ei ole samalla auktorisoidun tulkin tutkinto. (Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto, 2024.-b.) Kääntäminen ja tulkkaukset ovat eri asioita: kääntäminen on kirjallista työtä. Tulkkaukset taas on kielestä toiseen puheen avulla tapahtuvaa viestimistä. (Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto, 2025.-c.)

4 TUTKIMUSMENETELMÄT SEKÄ AINEISTON KERUU JA ANALYSOINTI

4.1 Kartoitustutkimus

Tarkoituksenamme oli tehdä kartoitustutkimus, jossa aineisto kerättäisiin haastattelulomakkeella. Lomakkeessa oli muutama kysymys, jonka lisäksi oli mahdollisuus vapaalle sanalle. Näin saimme spesifimpää tietoa kokemuksellisista kehityskohteista, joita olisi ollut vaikea kysyä valmiilla kysymyksillä. Työelämätaholta kysyimme vinkkejä siihen, keneltä kannattaa kysyä kiinnostusta osallistumiseen. Tämän lisäksi vaihtoehtona oli tutkia oikeustulkinkirekisteriä.

Tiedonhaussa saadun tiedon määrän ja laadun suhde (saanti ja tarkkuus) ovat käänteisiä toisiinsa nähden. Tarkkuuden kasvaessa, eli epäolennaisen tiedon poisjättämisellä, voi olla negatiivinen vaikutus määrään. Samoin myös toisinpäin; kun määrä kasvaa, voi laatu eli tarkkuus kärsiä. Tiedonhaku on jatkuvaa tasapainoilua määrän ja laadun kanssa. (Tampereen yliopiston kirjasto, 2024.) Mietimme paljon, riittääkö kyselymme vastausten määrä. Vaikka kappalemäärällisesti saimme niitä melko vähän, määrä oli kuitenkin marginaalisen aiheen vuoksi prosentuaalisesti ja laadullisesti pätevää dataa. Saanti ja tarkkuus olivat siis hyvässä tasapainossa.

4.2 Aineiston keruu

Haastattelutapoja ovat strukturoidut (tiukasti määritellyt kysymykset ja vastausvaihtoehdot), puolistrukturoidut ja strukturoimattomat (kysymysten vaihtelu ja avoimet vastausvaihtoehdot) haastattelut. Haastattelutavan valinta vaikuttaa suoraan siihen, millaista tietoa haastattelulla tavoitellaan. Haastattelijan eleillä ja ilmeillä on vaikutusta haastattelutilanteeseen. Samoin myös esimerkiksi haastateltavan iällä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, i.a.) Tämä huomioiden päädyimme haastattelukaavakkeeseen, jossa tutkimuskohteemme pääkysymykset olivat selkeitä mutta myös vapaalle sanalle oli jätetty tilaa. Haastattelu tapahtuisi kaavakkeella ilman omaa läsnäoloamme, jotta saataisiin mahdollisimman autenttisia vastauksia.

Arkikeskustelusta poiketen on haastattelulla tutkimuksessa ihan oma roolinsa: tieto on haastateltavalla ja haastattelija on ikään kuin asiasta tietämätön osapuoli. Haastattelun keskeisimpänä ohjenuorana on tutkimuksen tavoite. Myös haastateltavalle tulee tuoda esille tutkimuksen tavoite sekä kertoa tai muutoin selvittää mitä tilanteen päättymisen jälkeen tapahtuu. Oli haastattelu sitten tiukasti strukturoitu tai erittäinkin vapaamuotoinen, on se silti aina vuorovaikutustilanne. Haastattelijalla on aina vaikutusta vastauksiin ja hän voi myös kannustaa haastateltavaa puhumaan tietyistä asioista tai olemaan puhumatta. Haastateltava voi olla esimerkiksi epävarma ja tällöin erityisesti haastattelijalla on vaikutusta vastauksiin. (Ruusu vuori & Tiittula, 2005, s. 22–30.)

Haastateltavat eroavat keskenään toisistaan eikä sama kysymys tai kysymyksen asettelu aina tuo eksaktisti samaa vastausta eri haastateltavien kesken. Myöskään vapaammin vastattava kysymyksen rakenne tai tiukkaan strukturoitu kysymys ei takaa kysymyksen neutraaliutta. Vastauksen todenmukaisuuteen vaikuttaa kysymyksen muutkin osatekijät ja haastattelun sisäisen rakenteen kysymyskohta. Myös vastauksen tulkinta riippuu muustakin kuin itse vastauksesta: haastattelijan omat ennakoasenteet ja näkemykset ovat tässä vaikuttavana osatekijänä. Strukturoiduissa haastatteluissa kysymyksen muotoilu on avainasemassa. Haastattelijan vaikutus vastauksiin tulee olla mahdollisimman vähäistä ja kysymysten tulee olla samanlaisia kerta toisensa jälkeen. (Ruusu vuori & Tiittula, 2005, s. 45–51.)

Tietokonevälitteinen haastattelu voi tuntua helpolta ratkaisulta, kun ei tarvitse esimerkiksi litteroida. Asia ei ole niin yksinkertainen, vaan myös verkkohaastattelut kohtaavat ongelmia ja haasteita. Sähköisissä lomakehaastatteluissa kysymysten tulee olla tarkasti mietittyjä ja muotoiltuja, koska mahdollisuutta tarkentaviin kysymyksiin tutkimuksen ytimen kannalta ei ole heti saatavilla. Erityistä huomiota tulee kiinnittää sanamuotoihin. Virtuaalihaastattelu on hyvä verrattuna kasvokkain haastatteluun siinä mielessä, että haastateltava voi itse valita sopivan ajan ja paikan vastaamiselleen annettujen puitteiden sisällä. Toisaalta sähköisen kyselomakkeen kompastuskivenä voidaan pitää sitä, ettei haastattelija voi välittömästi reagoida tai edes tietää, jos hänen asettamansa kysymys aiheuttaa negatiivisen reaktion haastateltavassa. Näin voi käydä esimerkiksi huonon aiemman kokemuksen

vuoksi kysymyksen aiheena olevasta asiasta tai vaikka mielenterveysongelman haastateltavan kohdalla. Kasvokkain haastattelussa haastateltava voi kuitenkin reaaliaikaisesti seurata haastateltavan reaktiota. Sähköisen haastattelun anonymiteetti on tiettyjen tutkimuskysymysten kannalta hyvä asia, koska tällöin otannasta voidaan saada suurempi. Sähköinen haastattelulomake vaatii kuitenkin tietoteknisiä valmiuksia ja niiden käyttötaitoa, joka taas saattaa asettaa vastaajat eriarvoisiin asemiin. (Tiittula, Rastas & Ruusuvuori, 2005, s. 264–267.)

Etähaastatteluissa on mahdollisesti se etu, että haastateltavien väliset näkyvät erot saattavat jäädä taka-alalle. Anonymiteetti ja mahdollinen välimatka voivat taata helpomman tilanteen käsitellä arkaluontoisiakin asioita. Toisaalta taas näissä haastatteluissa haastattelija ei voi olla täysin varma siitä, onko haastateltava tai vastaaja juuri sitä tai se kuka sanoo olevansa. Etähaastattelussa jää pimentoon mahdollisesti sukupuoli, ikä, kokemusvuodet ja niin edelleen. Kasvokkain haastattelussa päätelmiä voi tehdä paljon helpommin. Non-verbaalinen viestintä antaa viitteitä esimerkiksi vastaajan luotettavuudesta eikä tätä etua ole sähköistä kyselylomaketta käytettäessä. Vastaajan motivointi on tärkeässä asemassa vastausten luotettavuuden kanssa ja tätä edesauttaa mahdollisimman todenmukainen ja selkeä tiedoksianto tutkimuksen tarkoituksesta. Haastateltavan saama palaute vaikuttaa jatkovastauksiin tai mahdollisiin jatkotutkimuksiin. Kasvokkain haastattelussa palautetta saadaan heti, toisin kuin virtuaalihaastattelussa. Tämän vuoksi haastattelijan kielellinen ilmaisu ja taito käyttää sitä on isossa roolissa myös haastateltavan ja vuorovaikutuksen kannalta. Arkaluontoiset asiat ovat tästä toimiva esimerkki: koska äänensävyjä, eleitä ja ilmeitä ei ole sähköisessä haastattelussa käytössä, voidaan kysymykset kokea jopa röyhkeinä. (Tiittula, Rastas & Ruusuvuori, 2005, s. 267–270.)

Toisen maailmansodan jälkeen suosittiin tiukasti strukturoituja haastatteluja, koska tavoitteena oli saada mahdollisimman mitattavia tuloksia ilman haastattelijan vaikutusta. Tällaisen haastattelutavan ongelmana oli, ettei lähtökohtaisesti ollut tietoa haastateltavan maailmankuvasta tai tavasta kielellisesti jäsentää maailmaansa. Saadulla aineistolla saatiin laskennallisia tuloksia ja päätelmiä, mutta niissä ei voitu huomioida haastateltavan omia

ominaisuuksia. Myöhemmin laadullisen haastattelun syntyessä tulivat mukaan nauhurit. Ne mahdollistivat pidemmät ja vapaammat vastaukset. Tässäkin toki ongelmana oli haastattelija; liian tiukka kysymysten seuraaminen saattoi tuoda esiin vain haastateltavan reagoinnin haastattelijan maailmankatsomukseen. Selkeät ja tiukat, ilman liikkumavaraa olevat kysymykset tulivat kuitenkin kysymykseen, kun haluttiin saada esiin faktoja ja sen hetkistä tilannetta ilman liian rönsyilevää vastausta. (Tietoarkisto, 2021.)

Myös kulttuurierot vaikuttavat haastatteluun. Haastateltavalle tulee olla ehdottoman selvää haastattelun ja tutkimuksen tarkoitus. Mikäli nämä jäävät pimementoon, voi hänelle jäädä piiloon se mihin hän on suostumassa. Kysymyksessä on tällöin myös monen muun ohella tutkimusetiikka. Jos esimerkiksi haastattelututkimuksen periaate tai tutkimuksen tavoite eivät ole haastateltavalle täysin selvillä, saattaa hän odottaa esimerkiksi vastapalvelusta. Tutkimuksen tarkoituksen piiloon jääminen voi vaikuttaa myös haastateltavan vastauksiin; hän voi jättää kertomatta tiettyjä asioita tai vastaavasti tuoda esille osa-alueita, jotka jäisivät mainitsematta, mikäli kaikki olisi hänelle täysin selvää. Tutkijan tulee noudattaa suurta varovaisuutta, mikäli haastateltava edustaa toista kulttuuria kuin haastattelija. Tällöin vastausten tulkinta voi johtaa väriin päätelmiin ja johtopäätöksiin. Kulttuurierot vaikuttavat sekä vastauksiin että tulkintaan niistä. Jokaisen henkilön kokemukset ovat sidoksissa elämistemme paikkoihin, sosiaaliseen asemaamme sekä omaan henkilöhistoriaamme. Kulttuurierot tulee ymmärtää monimuotoisiksi ja muuttuviksi ominaisuuksiksi. Monesti kulttuurierot mielletään melko stereotyyppisiksi ja kun siitä ajattelusta päästäisiin eroon ja ymmärrettäisiin, että kulttuurierot ovat myös kontekstisidonnaisia ominaisuuksia, auttaisi se haastattelutilannetta. (Rastas, 2005, s. 83–87.)

4.3 Aineiston analyysi

Aineiston keruuta seuraa analyysi. Nämä kuitenkin voivat myös hieman lomittua keskenään. Tämän ilmiön taustalla on se, että usein asiantuntijahaastattelut räätelöidään sen mukaan, ketä haastatellaan. Myös haastateltavan taustaorganisaatiolla ja haastateltavan mahdollisella aseman muutoksella

tutkimusasiaan nähden on merkitystä. Tällaisella huolellisella kotiläksyjen tekemisellä on merkitystä kahdenlaisesti: korkeassa asemassa oleva asiantuntija voi vastata niukasti ja tottuneesti, joten hyvä taustatieto on tärkeä hyvien kysymysten tekemiselle ja sitä kautta validin tutkimusaineiston saamiselle. Haastateltavalla, kuten ihmisillä yleensä on rajallinen muisti, joten huolella valitut ja täsmälliset kysymykset voivat auttaa haastateltavaa palauttamaan mieleensä asioita, joita hän ei muuten välttämättä muistaisi. (Alastalo & Åkerman, 2010. s. 378–379.)

Haastattelukysymykset eivät koskaan vastaa suoraan tutkimuskysymyksiä. Tutkimuksen julkistaminen ei myöskään tarkoita suoraan parhaiden palojen julkituomista haastatteluiden osalta. Tutkimus- ja haastattelukysymysten lisäksi tutkimukseen liittyy kolmannetkin kysymykset: analyttiset kysymykset. Niitä kysytään haastatteluiden tuloksilta. Kuitenkin ennen todellista analyysiä tutkijan tulee tutustua, järjestellä ja luokitella haastatteluaineistoa. Tätä tarvitaan, jotta koottua aineistoa voidaan verrata aiempiin tuloksiin. Tutkimustulos syntyy kolmesta osa-alueesta: luokittelusta, analysoinnista ja tulkinnasta. Kaikki päättyy raportointiin. (Ruusuvuori ym., 2010, s. 9–29.)

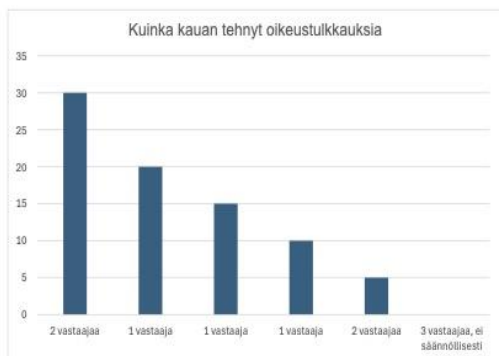
Laadullisen tutkimuksen osalta koottu materiaali ja kyseessä oleva tutkimuskysymys ikään kuin käyvät vuoropuhelua keskenään. Aineistolta harvoin saa suoria vastauksia tutkimuskysymykseen ja jotta vastauksia saataisiin, tarvitaan analyysiä ja sen tekemiä kysymyksiä. Tähän tarvitaan aineiston tuntemusta. Tutkimusta koostaessa ja aineistoa läpikäydessä esiin voi nousta myös niin sanottuja poikkeustapauksia, eikä näitä saa piilottaa tutkimuksen lukijalta. Tällaiset poikkeukset voivat toimia jopa oikeanlaisuutta parantavana asiana ja analyysin apuvälineenä, jolla voidaan haastaa ja myös tuoda esiin muunlaisia, systemaattisia tuloksia. Tutkimusaineistoa on syytä myös rajata mutta aina perustellusti ja johdonmukaisesti. On tarpeen myös miettiä, tuottaako kyseinen rajaus haastatteluaineistoon tietyn näkökulman. Rajausta tehtäessä pitää myös huomioida, tuoko rajaus riittävästi vastausmateriaalia tutkimuskysymykseen; ovatko tämän rajauksen perusteella esiin nousseet tutkimusvastaukset luotettavia. Perusteluihin olisi hyvä laittaa myös millainen on rajatun aineiston suhde koko aineistoon. (Ruusuvuori ym., 2010, s. 9–29.)

Aineisto ei sinänsä ole itseisarvoinen vaan sen jäsentelyä muokkaavat niin tutkijan oma tulkinta kuin itse tutkimuskysymyksenkin. Suoria lainauksia ja aineiston lokerointia ei voi käyttää tutkimustuloksena vaan haastatteluaineisto tulee aina käydä systemaattisesti läpi. Näin siitä saadaan irti jotakin mitä ei haastateltavien vastauksista ole suoraan luettavissa. Luokittelua tehtäessä on tärkeää miettiä oikea havaintoyksikkö. Näitä voivat olla esimerkiksi tavat, toiminnot ja niiden kohteet tai vaikka positiivisen tai negatiivisen asenteen ilmaukset. Tutkijan tulee myös miettiä omaa suhtautumistaan ja ymmärrystään asiasta: ajatteleeko hän tutkimuksen kohteena olevan ilmiön yksilön vai yhteiskunnan kannalta tai esimerkiksi kulttuuriin vai yhteiskuntarakenteisiin liittyvänä asiana. Tutkijan on myös mietittävä aineiston lukutapaa, jotta se vastaisi kyseessä olevaan tutkimuskysymykseen. Analyysin oikeanlaisuuden ja luotettavuuden lisäksi lukijalle tulee tuoda esille myös analyysin mahdolliset rajoitukset. Laadullisessa tutkimuksessa tulee ottaa huomioon myös validiteetin arviointi: onko aineisto ja siitä tulkittu tulos käypää tutkimuskysymyksen kannalta? Tutkimustulokset eivät koskaan ole lopullisia ja kaikenkattavia vaan ihanteellisessa tilanteessa auttavat lukijaa pohtimaan ja viemään tutkimuskysymystä jopa eteenpäin. (Ruusuvuori ym., 2010, s. 9–29.)

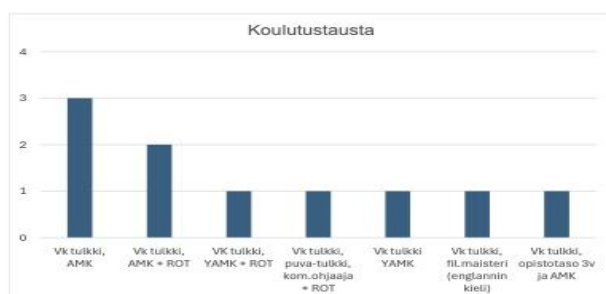
Saimme kyselyymme 10 vastausta. Kyselyssämme kysyimme esimerkiksi tulkkien koulutustaustaa ja kokemusvuosia. Avoimet kysymykset keskittyivät tulkkien kokemuksellisiin kehityskohteisiin viittomakielisessä oikeustulkkauksessa. Jaottelimme vastaukset samantyyppisyyden mukaan kategorioihin, joiden kautta lähdimme jäsentämään kehityskohteita ja muutoin esiin nousseita huomionarvoisia asioita. Värikoodasimme esimerkiksi samat kehityskohteet omalla värillään ja merkkasimme yksittäiset kehityskohteet erikseen. Ensin teimme lokerointia yksin ja sen jälkeen yhdessä. Halusimme näin varmistaa, että kaikki tulee huomioitua sekä siksi, että esiin nousisivat myös ne mahdolliset yllättävät mutta kuitenkin relevantit huomiot tutkimuksemme kannalta ja jotka muuten olisivat voineet jäädä pimentoon. Kävimme keskustelua, jos jokin asia ei ollutkaan merkattu samoin kuin toisella. Samankaltaiset vastaukset jaoteltiin aina yhteen lokeroon ja sen avulla etsittiin yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Vastausten samankaltaisuudet olivat suuremmin edustettuna kuin eroavaisuudet.

Vastaajien työkokemus oikeustulkkausissa sekä koulutustausta

2 vastaajaa	30
1 vastaaja	20
1 vastaaja	15
1 vastaaja	10
2 vastaajaa	5
3 vastaajaa, ei säännöllisesti	

Vk tulkki, AMK	3
Vk tulkki, AMK + ROT	2
Vk tulkki, YAMK + ROT	1
Vk tulkki, puva-tulkki, kom.ohjaaja + ROT	1
Vk tulkki YAMK	1
Vk tulkki, fil.maisteri (englannin kieli)	1
Vk tulkki, opistotasoa 3v ja AMK	1

5 TULOKSET

5.1 Tärkeimmät kehityskohteet

10:stä vastauksesta suurimmiksi kehityskohteiksi nousivat ehdottomasti kaksi asiaa: ennakkomateriaalin saanti sekä viittomien yhteneväisyys. Toisin sanoen kentälle kaivattiin tiedotusta viittomakielen tulkkauksen erityispiirteistä viranomaistaholle päin sekä vakiintunutta viittomistoa ja viittomapankkia koskien oikeustulkkauksessa käytettäviä viittomia. Ennakkomateriaalin saannissa kerrottiin olevan hajontaa, riippuen hieman esimerkiksi siitä mitkä eri virastojen käytänteet asian suhteen ovat. Joitain materiaaleja oli saatu helpommin kuin muita, mutta koska suuri osa materiaalista on salattua, on sen toimittamisessa tulkille voinut olla vaikeuksia. Yhtenä ratkaisuna tähän esitettiin mahdollisuutta tulkille tutustua materiaaliin rauhassa paikan päällä (mikäli turvallinen lähettäminen ei muutoin ole mahdollista, edes turvapostilla). Ennakkomateriaalin saaminen takaisi myös omalta osaltaan pohjatiedon kautta paremman oikeusturvan. Viittomiston tuntemuksen sekä sen yhdenmukaisuuden tulkkiparien kesken kerrottiin olevan keskiössä viittomakielisessä oikeustulkkauksessa. Tähän ehdotettiin ratkaisuksi viittomapankkia, johon olisi koottuna oikeustulkkauksen viittomistoa. Sen jalkauttaminen kaikille viittomakielistä oikeustulkausta tekeville olisi todella tärkeää. Yhdessä vastauksessa kerrottiin tällaisen viittomalistan olevan tulossa, mutta sen tekeminen on vielä kesken.

Esiin nousi myös kolmas tärkeä asia: puutteet tulkkien ja viranomaisten välisessä yhteistyössä. Jo aiemmin mainittu materiaalin saanti, viranomaisen puutteelliset tiedot viittomakielen tulkkauksen erityispiirteistä (esimerkiksi pöytien ja tietokoneiden liikutettavuus oikeussaleissa, näköyhteys ja tulkin fyysinen paikka kuulusteluissa) sekä tulkkien tauot ja venymismahdollisuudet työsuoritteiden aikarajojen suhteen koettiin kehitystä vaativiksi kohteiksi. Valmistautumisen merkitys kyselyn mukaan olisi äärimmäisen tärkeää saada ymmärretyksi myös viranomaistahoille. Sen kautta ennakkomateriaalin saaminenkin helpottuisi, siltä osin kuin se salassapitoluokittelun osalta olisi mahdollista. Tiedottaminen todettiin tässäkin hyväksi keinoksi ja vastauksissa oli ehdotettu virallisten

ohjeiden tekemistä. Ohjeet voitaisiin tehdä yhteistyössä tulkkien ja tilaajien kesken. Niiden päivityksestä ja ylläpidosta vastaisi esimerkiksi Poliisihallitus tai muu vastaava virallinen taho.

5.2 Muut esiin nousseet asiat

Muita merkittäviä esiin nousseita kehityskohteita ja asioita olivat tulkkien vaihtuvuus: todettiin, että koko prosessin ajan olisi hyvä olla sama tulkki, jotta asian jatkumo ja sitä kautta tuleva pohjatieto olisi paremmin hallussa. Vastauksissa nostettiin esille, että oikeudessa olisi parempi olla tulkkeina vain sellaisia tulkkeja, jotka ovat saaneet oikeustulkkipäätöksen ja/tai kuuluvat oikeustulkkipäätöksiin. Tulkit, joiden kohdalla nämä kriteerit täyttyvät, tuntevat termistön ja sanojen merkityksen. Tämä koettiin tärkeäksi asiakkaan oikeusturvan kannalta, koska aina asiakkaatkaan eivät ole tunteneet sanojen merkityksiä.

Muita esiin nousseita asioita olivat esimerkiksi tulkkauksen tarkkuusvaatimukset. Toisin kuin arkipäiväisemmässä asioimistulkkauksessa, oikeudessa tai kuulusteluissa tulkatessa ei voi tehdä samanlaisia poisjättöjä tai lisäyksiä. Kaikki tulee tulkata. Yhdessä kyselymme vastauksessa esimerkkinä käytettiin lausetta "Sitten mä menin sinne". Normaalisti tulkki voisi vaihtaa tähän loppuun sanan "kotiin" sanan "sinne" tilalle mutta oikeudenkäyntejä tai kuulusteluja tulkatessa näin ei voi tehdä. Pahimmillaan tällaisen muutoksen itsenäisesti tehdessään tulkki saattaa toimia tutkinnan esteenä.

Oikeustulkeilla haluttiin olevan myös tietty taitotaso, eikä esimerkiksi kuulusteluihin katsottu sopivaksi ottaa ketä tahansa kuka on vapaana. Tulkin perehtyminen oikeusprosessiin ja sen vaiheisiin koettiin tärkeäksi asiakkaan oikeusturvan kannalta. Tulkkauksen olisi hyvä saada kerralla oikein esimerkiksi kuulusteluissa, sillä esitutkimusmateriaalia käytetään tuomitsemiseen eikä siinä sen vuoksi saisi olla virheitä. Myöhemmässä vaiheessa (itse oikeudenkäynti) aiemmin oikeusprosessin aikana tehtyjen virheiden selvittely vie aikaa ja resursseja. Tärkeää olisi vastausten mukaan myös saada tehdä oikeustulkkaus paritulkkausena, sillä tämä nostaa oikeustulkkauslaadun huomattavasti.

Tähän liittyen toivottiin myös tulkeilta keskinäistä solidaarisuutta, ettei kukaan lähtisi yksinään tekemään oikeustulkkauksia. Paritulkkausvaadetta on myös jouduttu perustelemaan viranomaistahoille ja tilaajille.

Ongelmalliseksi koettiin viittomakielisten oikeustulkkauksen vähäisyys. Tämä itsessään jo vähentää kokemuksen mahdollisuutta viittomakielisen oikeustulkkausten alalla. Kuinka tähän voitaisiin puuttua ja muuttaa asiaa niin, että kokemustaso kasvaisi tai ammattitaito marginaalisella tulkkausten alalla saataisiin säilytettyä? Tähän kehitysehdotuksina olivat esimerkiksi lisäkoulutukset ja työpajat, joilla kyseisellä tulkkausten alalla olevat ammattilaiset saisivat ylläpidettyä ammattitaitoaan. Itse pohdimme, olisiko mahdollista tehdä simuloituja oikeustulkkauksitilanteita, joissa samalla ikään kuin tentattaisiin ja kerrattaisiin oikeusviittomistoa.

Tulkin tilaamisessa ja siihen liittyvissä käytännöissä oli myös jonkin verran haasteita. Tilauksia tulee melko harvoin, joten käytännöt vaihtelevat. Yhdessä vastauksessa kerrottiin, että viittomakielen tulkkeja ei ole kilpailutettu Poliisihallituksen toimesta, toisin kuin puhuttujen kielten tulkit ja tämä on johtanut käytäntöjen vaihteluun tilausten suhteen. Koettiin tärkeäksi, että viittomakielen tulkit tilattaisiin aina viittomakielen tulkkeja välittävistä yrityksestä eikä puhuttujen kielten tulkkiyritysten kautta, ja tulkkeja tulisi aina välittää kaksi. Tilauksen pituudessa tulisi huomioida myös aina taukojen vaikutus.

5.3 Yksittäisiä huomioita

Kaikkien kohdalle yksittäiset kehityskohteet kuitenkin eivät olleet osuneet. Yksittäisistä vastauksista voitiin lukea, että käytännön järjestelyt ovat toimineet tai että oikeustulkkaukset on aina saanut tehdä pari- tai jopa ryhmätulkkauksena. Jokaisen vastaajan kohdalla kuitenkin luki enemmän kuin yksi kehityskohde. Niistä yhteisesti kaksi suurinta olivat ennakkomateriaalin saanti sekä vakiintuneen ja yhtenevän viittomiston puute. Kolmantena oli yhteistyö tulkki- ja viranomaistahojen välillä.

Vastauksista oli selkeästi luettavissa viittomakielen tulkkien halu toimia mahdollisimman hyvällä tavalla asiakkaan oikeusturvan takaamiseksi. Yksi merkittävä asia oli myös se, että oikeustulkausta tekevät tulkit haluavat pitää yllä ammattitaitoaan ja viittomiston osaamistaan. Tämä ei ole helppoa viittomakielisten oikeustulkausten vähäisyyden vuoksi. Työpajojen ja ylläpitokoulutusten mahdollisuus tuotiin esiin yhtenä ratkaisuna. Niillä saataisiin ylläpidettyä viittomistotaitoa oikeustulkkausten kentällä. Tämäkin ehdotus kertoo tulkkien halusta tehdä työnsä mahdollisimman laadukkaasti.

6 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

6.1 Sähköinen haastattelu

Eettiset kysymykset sähköisessä haastattelussa verrattuna muihin tutkimushaastatteluihin ovat pitkälti samoja, mutta myös eroavaisuuksia löytyy. Suurimpina näistä nousevat esiin ehkä yksityisyyteen, luottamuksellisuuteen, sekä anonymiteettiin liittyvät eettiset kysymykset. Tekstit on helppo ja nopea kopioida sähköisessä muodossa sekä lähettää eteenpäin; aineiston säilyttäminen on helppoa tiedon pakkaamisen vuoksi; koneelta tiedon poistaminen käy nopeasti; tiedon saattaa puhtaasti vahingossa lähettää väärään paikkaan; tietokonevirukset voivat napata haastattelun tiedot ja välittää ne eteenpäin. Tietojen säilyttämistapa tulee tuoda myös haastateltavien tietoon. Tämä luo luotettavuutta haastattelijan ja hänen asiansa kannalta. Se on myös tutkimuseettinen asia. Tekstimuotoisena aineisto on myös helpompi analysoida ja raportoida; vastauksia ei tarvitse erikseen litteroida. Sitaatit tulee silti kaikesta huolimatta selkeästi erottaa haastattelijan omasta tutkimustekstistä. Sähköinen viestintä tuo tutkijalle helppoutensa vastapainona myös haasteita: vuorovaikutuksellisuus sähköisessä viestinnässä on vielä melko lapsenkengissä tutkimuksen näkökannalta. Tärkeintä olisi pystyä luomaan uusia menetelmiä, jotta sähköisen viestinnän erityiset hyödyt voitaisiin nostaa esiin ja hyödyntää niitä vieläkin paremmin. (Tiittula ym., 2005, s. 270–271.)

Toteutimme työmme sähköisellä kyselyllä Survio-palvelun kautta. Ensin teimme Word-kyselyn mutta kohtasimme sen kohdalla sekä tietoteknisiä että eettisiä haasteita, joten päädyimme käyttämään maksutonta Survio-palvelua. Se oli hyvä ratkaisu, koska kyselyn vaihtaminen tiedostosta internet –kyselyyn toi enemmän vastauksia. Kysely välitettiin sekä linkillä että QR-koodilla mahdollisille vastaajille. Kyselyä sellaisenaan ei kuitenkaan saanut liitteeksi opinnäytetyöhön suoraan Surviosta, joten liitteenä on kyselyn Word-versio. Kysymykset ovat samoja.

6.2 Aineiston säilytys ja vastausten määrä

Aineiston säilytykseen oli kiinnitettävä myös eettisyyden takia huomiota. Aineistoa säilytettiin vain niin kauan kuin opinnäytetyö ja sen vaiheet vaativat. Aineistoa käsitelivät ainoastaan opinnäytetyön tekijät. Vastaukset annettiin ja käsiteltiin anonyymisti, jolloin henkilön nimestä esimerkiksi pääteltävissä oleva sukupuoli ei vaikuttanut tutkimustulokseen. Näin ollen myös anonymiteetti säilyy vastaajien osalta.

Analyysin suurin eettinen kysymys oli riittävän suuri otanta sekä vastaajien määrällinen kokemus oikeustulkkauksista. Otannassa oli 10 henkilöä ja he olivat kaikki viittomakielentulkkeja. Kyselyn ja lomakkeen kannalta ongelmallista oli kysymysten asettelu: millaiset kysymykset vastaisivat parhaiten tutkimusaihettamme ja takaisivat laadukkaita, asiaankuuluvia vastauksia?

Joutuimme alussa kaventamaan tutkimusaihettamme paljon, jotta opinnäytetyölle varatut tunnit riittäisivät. Tämä ei ollut helppo tehtävä, sillä näiden kehityskohteiden esiin nostaminen jo ihan viittomakielisten oikeusturvan ja sen toteutumisen kannalta oli mielestämme erittäin tärkeää. Halusimme myös lähestyä aihetta oman tulevan ammattikuntamme näkökulmasta. He ovat tässä asiassa kommunikaation ja sitä kautta yhdenvertaisen oikeusturvan mahdollistajia. Jokaisesta vastauksesta huokui viittomakielien tulkkien halu tuottaa mahdollisimman laadukasta ja oikeanlaista oikeustulkkausta. Tämä kertoi mielestämme tulkkien vaatimuksista myös omaa suoritustaan kohtaan, laadukkaan työn tekemisen kannalta. Tätä tahtotilan toteutumista kuitenkin häiritsee muutama asia, ja ne asiat olivat niitä mitä halusimme nostaa esille.

Meitä opiskelijoina oikeustulkkaus asiana ja tutkimusalana kiinnosti, mutta kyky asettua asian ulkopuolelle siten, etteivät omat mielipiteemme ja ennakoasenteemme vaikuta analyysin tulokseen, piti olla hallussa. Arvelimme, että otannan henkilöiden työkokemus määrällisesti on myös ainakin jonkinasteisesti merkittävä tekijä (vaikkakin tuoreet silmät voivat nähdä tuoreita kehityskohteita). Eettisten kysymysten yksi aspekti oli ennakoasenteet: niin meidän tutkijoina kuin vastaajienkin osalta. Vaikka laadullinen tutkimus ei ole määrällinen tutkimus niin myös vastausten määrä tulee ottaa huomioon, kun mietitään, onko tutkimustulos määrällisesti oikeanlainen eli oliko otantamme riittävän suuri. Toisaalta, koska viittomakielen oikeustulkkauksia on melko vähän, vastaa 10 henkilöä kuitenkin prosentuaalisesti melko varmasti riittävää otantaa. Varsinaisten tulkkaustilanteiden laatu eli oikeuskäsittelyiden aihe on voinut myös olla tutkimukseen ja sen tulokseen vaikuttava tekijä. Jos tulkki on tehnyt suurimmaksi osaksi vain esimerkiksi rikosoikeudenkäyntiin liittyviä kuulustelutulkkauksia ja toinen tulkki taas esimerkiksi huoltajuuskiistoihin tai muuhun perheoikeuteen kuuluvia oikeudenkäyntitulkkauksia, voivat heidän vastauksensa olla hieman eri asemasta kirjoitettuja.

6.3 Tutkimusmateriaali nykymaailmassa ja itsekritiikki

Tutkimuseettiset kysymykset eivät ole mustavalkoisia. Toisaalta nykymaailmassa moni materiaali on helposti saatavilla, kun taas toisaalta esimerkiksi Facebookin, Instagramin ja muiden vastaavien sosiaalisten medioiden materiaali voi olla tuotettu hyvinkin henkilökohtaisista asioista. Tutkimusaihe voi aiheuttaa eettisiä ongelmatilanteita ja stressiä myös tutkijalle itselleen. Tällaisia voivat olla esimerkiksi syrjintä- ja väkivaltatutkimukset. Vastaavissa tutkimuksissa on syytä varautua etukäteen mahdollisimman hyvin yllättäviin tilanteisiin ja miettiä, miten esimerkiksi voisi ohjata tutkittavan tarpeellisen avun piiriin. Erittäin herkistäkin aiheista pitää tehdä tutkimuksia, jotta kaikkien ääni saadaan kuuluviin. Joskus aihe koetaan kuitenkin jopa liian herkäksi tutkimuksen teolle, ja näin halutaan suojella erityisryhmiä kuten lapsia ja vammaisia henkilöitä. Tässä kuitenkin piilee vaarana aina myös se, etteivät vastaavat erityisen herkä ryhmät saa omaa ääntänsä ja kokemuksiaan kuuluviin. Tämä taas voi johtaa siihen, etteivät heidän

haasteelliset tilanteensa nouse esiin eikä niihin näin ollen voida myöskään puuttua. Tutkimuseettiset kysymykset ovat lopulta tutkijan oman harkinnan varassa: kenen etu ja mikä haitta painaa eniten. Pitkään jatkuvan epäröinnin sijaan omiin ratkaisuihinsa on sitouduttava, jotta tutkimus saadaan tehtyä. (Vuori, 2021.)

Kielellistä saavutettavuutta voivat olla selkeät käännökset kieleltä toiselle. Jonkun mielestä kyse on kielellisestä saavutettavuudesta, kun kohdataan ihminen kasvokkain ja siinä tilanteessa muokataan ilmaisukeinoja osallistujien tarpeen mukaan. (Raami, i.a.) Kielellinen saavutettavuus on perimältään puhutun tai visuaalisen kielen kohtaamista lähteen ja kohteen välillä mahdollisimman oikeanlaisen lopputuloksen ja asian oikeanlaisen ymmärtämisen saavuttamiseksi.

Vahvistusharhalla tarkoitetaan sitä, kun ihminen ottaa uutisista ja informaatiosta itselleen vain sen mikä vahvistaa jo olemassa olevaa käsitystä asioista. Samalla ihminen halveksii tai jättää huomiotta sen mikä sotii sen hetkistä asiakäsitystä vastaan. Parhaat tavat vahvistusharhasta poisopetteluun ovat medialukutaidon vahvistaminen, faktan tarkistus ja erityisesti lähdekritiikki. (Yle Valheenpaljastaja, 2021.) Tämän vuoksi hyvät ja loppuun saakka huolella mietityt kysymykset olivat ensiarvoisen tärkeitä opinnäytetyössämme.

7 POHDINTA

Pohdimme paljon juuri vakiintuneen viittomiston puutetta. Jos arkipäiväisemmässä asioimistulkkauksessa tulee yhteentörmäyksiä, kun samasta asiasta käytetään kahta eri viittomaa, mitä se marginaalisemmassa mutta sitäkin tärkeämmässä oikeustulkkauksessa voi olla? Viittomiston luomiselle on todellinen tarve. Ennakkomateriaalin saanti niin ikään on erittäin tarpeellista laadukkaalle työn suorittamiselle. Aina viranomaistaho ei ymmärrä valmistautumisen tärkeyttä. Tätä haluttiin vastausten perusteella myös kehittää. Kuitenkin oikeusasioiden kanssa työskennellessä liikutan todella sensitiivisellä aihealueella. Ihmisten henkilökohtaisten asioiden ja niihin kohdistuvien vaateiden kanssa toimiminen aiheuttaa sen, että osa materiaalista on salattua. Oikeusasioissa voidaan käsitellä ihmisten terveystietoja, rikoksen kohteena tai tekijänä olemista, yhteiskunnallista statusta ja muita vastaavia asioita. Tähänkin materiaaliin tulkin olisi saatava tutustua, jotta pohjatieto asiasta olisi mahdollisimman laaja. Tutkimuksen vastauksissa ehdotettiin tähän viranomaistaholta ratkaisuna antaa tulkeille mahdollisuus tutustua salattuun materiaaliin paikan päällä. Tämä lisäisi jonkin verran tilaukseen varattavaa aikaa mutta on ehkä ainoa mahdollinen ratkaisu tähän ongelmaan.

Mietimme saamiemme vastausten samankaltaisuuksia. Samankaltaisuudet mielestämme kertovat todellisista kehitystarpeista tutkimusaiheemme alalla. Joitain poikkeuksiakin oli. Tällä tarkoitamme yksittäisiä vastauksia koskien tiettyä/tiettyjä kehityskohteita. Pääasiassa vastaukset olivat kuitenkin hyvin yhteneväisiä. Jonkin verran kaivattiin viittomapankin, ennakkomateriaalin ja virallisten ohjeiden lisäksi myös oikeusprosessin jatkumon osalta samaa tulkkia koko prosessin ajalle. Uskomme, kuten myös ne vastaajat, jotka asian toivat esiin, että tämä takaisi omalta osaltaan viittomakielisten parempaa oikeusturvaa ja tasavertaista oikeuskohtelua. Samaa tulkkia käytettäessä pohjatieto olisi jo tiedossa eikä tämän osalta menisi enää aikaa asiaan tutustumiseen. Tämä johtaisi myös tehokkaampaan resurssien käyttöön. Prosessin haastavuus kuitenkin toi esiin paritulkkausvaateen. Tarpeellista siis olisi, jos koko prosessin aikana olisi samat kaksi tulkkia. Paritulkkaus yleisesti nostaa tulkkauksen laatua huomattavasti. Paritulkkausvaade tulisi mielestämme sisällyttää mahdollisiin

tuleviin virallisiin ohjeisiin. Kuitenkin alan yleisten käytäntöjen pitää muuttua, jotta samat tulkit voidaan pitää koko prosessin ajan.

Suomi länsimaisena oikeusvaltiona on ollut tulkkausoulutuksen edelläkävijänä ja on mielestämme hyvin erikoista, ettei oikeustulkkauksen viittomapankkia tai virallisia ohjeita ole jo olemassa. Oikeusturva on Suomessa maailmantasolla katsottuna erittäin hyvää luokkaa. Tällaisen viittomiston vakiintumattomuus tai virallisten ohjeiden puute kuitenkin murentaa sitä mielikuvaa. Päättäjillä ja virallisilla tahoilla olisi tässä erittäin hyvä kasvojen kohottamisen paikka työstää näitä kehityskohteita, koska yhdenvertaisuus ja kielivähemmistöjen asema on keväällä 2025 muutenkin esillä enemmän. Kuurojen ja viittomakieltä käyttävien totuus- ja sovintoprosessi etenee kevään aikana muun muassa sihteeristön palkkaamisena ja kokoamisena. Kyseessä on viittomakielisten yhteisöjen ja valtion yhteistyössä tapahtuva prosessi, joka on saanut alkunsa Viitotut muistot –selvityksestä. Selvityksen aiheena oli kuurojen kokemat vääryydet Suomen lähihistoriassa. Vaikka opinnäytetyömme ei totuus- ja sovintoprosessiin liitykään, on molemmissa kuitenkin osaltaan kyse kielivähemmistöistä ja heidän oikeuksistaan.

Kuulimme sekä itse opinnäytetyön teon aikana että saimme yhdestä vastauksesta lukea, että tällainen viittomalista tai –pankki on tulossa, mutta se on vielä tarkistamatta asiantuntijataholta ja sen vuoksi kesken. Tässä kohtaa olisi myös hyvä paikka tehdä viralliset ohjeet koskien viittomakielistä oikeustulkkausta ja sen käytänteitä. Sekä puuttua muihin tutkimuksessamme esiin tulleisiin asioihin: taitotasovaatimukseen, kilpailutuskäytänteisiin viranomaistahon osalta ja esimerkiksi paritulkkausvaateeseen laadun takaamiseksi.

Tulkkien jaksaminen on kovalla koetuksella. Viittomakielinen tulkkaus jo itsessään on vaativa prosessi, koska osa tulkkauksesta tapahtuu visuaalisessa kanavassa eikä pelkästään kuulo-puhekanavassa kuten puhuttujen kielten tulkkaus. Prosessi on siis fyysisesti todella vaativaa. Tähän oikeustulkkauksessa tulee lisäksi erittäin spesifi aihealue, vakiintumaton viittomisto ja konfliktit käytänteissä. Näiden vuoksi työ ei ole kevyttä. Tulkeilla on aito halu taata viittomakielisten oikeusturvaa omalta osaltaan, mutta nämä osat tekevät siitä raskasta ja vaikeaa. Kehityskohteisiin olisi tarpeellista saada ratkaisuja, jotta

tulkkien jaksaminen vaativalla tulkkauksen osa-alueelle voitaisiin taata. Jälleen kerran, paremman oikeusturvan takaamiseksi. Uupuneena virheiden mahdollisuus kasvaa ja tämä voi johtaa oikeusturvan vaarantumiseen. Tulkit tarvitsisivat mahdollisesti myös työnohjausta, salassapitovelvollisuus huomioiden. Tällä saataisiin henkistä taakkaa kevennettyä. Oikeustulkkauksessa voi kuitenkin joutua tekemisiin hyvinkin raskaiden asioiden kanssa, suorittavan työn fyysisten haasteiden lisäksi. Palveluntuottajille työtä tekevät tulkit saavat työpaikoillaan työnohjausta. Mutta yksinyrittäjät ovat kirjaimellisesti asioiden kanssa yksin. Olisiko hyvä luoda työnohjausjärjestelmä yksinyrittäjille?

Virallisten sääntöjen tekeminen viittomakielisen oikeustulkkauksen käytänteisiin olisi äärettömän tärkeää. Tämä toisi kustannustehokkuutta, kun joka kerta ei tarvitsisi neuvotella ja perustella asioita: miksi tarvitaan kaksi tulkkia, miksi näköyhteys on tärkeää ja miksi poliisikuulustelussa tulkin tulee istua kuulusteltavaa vastapäätä ja miksi tämä ei ole kuulusteltavalle uhkaavan tuntuinen tilanne. Esimerkiksi jo tietotason koulutusmuutos poliisien koulutuksessa voisi auttaa välttämään konflikteja nimenomaan kuulustelujen osalta. Yhteistyössä tehdyt viralliset säännöt säästäisivät aikaa ja sitä kautta rahaa sekä resursseja. Se mitä olemme neljän vuoden viittomakielentulkin peruskoulutuksen aikana saaneet tietoomme ja oppineet, sen vuoksi allekirjoitamme kaikki kyselyssä esiin tulleet kehitysehdotukset.

Vastaajavaihtoehtoja tutkimme oikeustulkikirekisterin kautta. Kyselymme välitettiin pyynnöstämme myös viittomakielen tulkkien suljettuun Facebook -ryhmään. Tämä oli erittäin toimiva ratkaisu, jolla saimme laajennettua vastauspohjaa ja saimme näin lisää validiteettia tutkimuksellemme. Tämän myötä saimme vastauksia myös heiltä, jotka ovat tehneet oikeustulkkauksia poliisikuulusteluissa sekä varsinaisissa oikeudenkäynneissä, mutta jotka eivät välttämättä kuulu oikeustulkikirekisteriin. Pohdimme, olimmeko saaneet riittävästi vastauksia, jotta tutkimuksemme olisi pätevä. Tulimme kuitenkin siihen tulokseen lehtoreiden kanssa keskusteltuamme, että koska kyseessä on lopulta kuitenkin melko marginaalinen aihealue, myös vastaajapohja on määrällisesti pieni ja tuottaa silti prosentuaalisesti ja laadullisesti pätevää tulosta.

Uskomme vahvasti siihen, että opinnäytetyömme johtaa johonkin suurempaan. Kehitystarpeet yleisesti tai yksittäin olisivat hyvä aihe muille opinnäytetöille tai YAMK työlle sekä yliopistotason pro gradu –tutkielmille. Tai laajemmille projekteille, kuten väitöskirjoille. Projektirahoitus toki olisi oma kysymyksensä, mutta sillekin on vaihtoehtoja kuten joukkorahoituskampanjat. Oli tapa tai väylä mikä tahansa, opinnäytetyömme olisi hyvä ponnahduslauta isommillekin tutkimuksille. Suurempina töinä nämä kehityskohteet saisivat myös lisää näkyvyyttä, jonka kautta viittomakielisten oikeusturvaan ja tulkkien halusta ponnistavaan tarpeeseen tehdä työnsä laadukkaasti tulisi varmasti parannuksia. Jokainen matka alkaa jostain, oli se sitten henkilökohtainen tai suurempaa yhteisöä palveleva tarve ja halu parantaa asioita.

LÄHTEET

- Alastalo, M., & Åkerman, M. (2010). Asiantuntijahaastattelun analyysi: Faktojen jäljillä. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P., & Hyvärinen, M. (toim.), *Haastattelun analyysi* (s. 372-379). Vastapaino.
- Fedotov, L., (2013). ”Se on parasta sillon ku sitä ei huomaa” - Tulkkien ja tuomareiden näkemyksiä oikeustulkkauksesta (s.31–32). [Pro gradu -tutkielma, Tampereen Yliopisto]
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/84822/gradu06906.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Hyvärinen, M., Suoninen, E., & Vuori, J. (2021). Laadullisen tutkimuksen aineistot *Haastattelut*. Saatavilla 30.7.2024 Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja].
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/#Strukturoitu-puolistrukturoitu-vai-vahan-strukturoitu>
- Isolahti, N., (2014). *Tulkkauksen tarkkuus rikosoikeudenkäynnissä – Saavuttamaton ihanne* [Väitöskirja, Tampereen Yliopisto]
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/94867/978-951-44-9329-4.pdf>
- Kela. (2024). *Palvelukuvaus – Vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelu* (s.25-44) [Palvelukuvaus] Saatavilla 9.4.2025
<https://www.kela.fi/documents/d/guest/palvelukuvaus-sopimuskaudelle2025-2026>
- Kinnunen, T., & Vik, G-V. (2015). Oikeustulkkaus osana monikielistä oikeudenkäyntiä. Teoksessa S. Aaltonen, N. Siponkoski, & K. Abdallah (toim.), *Käännetyt maailmat. Johdatus käännösviestintään* (s. 209-216). Gaudeamus Oy.
- L 1590/2015. Laki oikeustulkkipöytäkirjistä 17.12.2015/1590.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20151590>
- L 732/2015. Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta 12.6.2015/732.
<https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2015/732>

- L 769/2013. Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 6 a luvun muuttamisesta 8.11.2013/769.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20130769>
- Mäntysalo, J. (1.10.2021). Virhetulkaukset oikeudessa lisääntyvät huolestuttavasti – yksi moka saattaa olla kohtalokas: "Tervehdys voi tarkoittaa, että mene helvettiin" <https://yle.fi/a/3-12099149>
- National Center for State Courts. (i.a.-a). *About Us*. Saatavilla 12.2.2025
<https://www.ncsc.org/about-us>
- National Center for State Courts. (i.a.-b). *Interpreting Qualifications*. Saatavilla 12.2.2025
https://www.ncsc.org/data/assets/pdf_file/0020/17264/qualifications.pdf
- Oikeus.fi. (22.10.2024). Tietoa rikoksen uhrien oikeuksista *Tulkkaus ja asiakirjojen kääntäminen*
https://www.oikeus.fi/fi/index/asiatjapalvelut/rikoksenuhrille/tietoarikoksenuhrinoikeuksista_1.html
- Opetushallitus. (2024). *Oikeustulkkierekisteri* Saatavilla 2.12.2024
<https://www.oph.fi/fi/palvelut/oikeustulkkierekisteri>
- Piippo, R., (2016). *Oikeustulkkausten haasteet* [Opinnäytetyö, Oulun ammattikorkeakoulu]
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/105789/Piippo_Riina.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Poliisi. (2024). Tutustu esitutkintaan *Kuulustelut ja Sovittelu* Saatavilla 10.12.2014 <https://poliisi.fi/rikoksen-tutkinta>
- Raami kehittämisspalvelut Oy. (i.a.). *Selkokieltä ja käännöksiä – mitä tarkoittaa kielellinen saavutettavuus?* Saatavilla 11.12.2024
<https://raamioy.fi/mita-tarkoittaa-kielellinen-saavutettavuus/>
- Rastas, A. (2005). Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa Ruusuvoori, J., & Tiittula, L. (toim.), *Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus* (s. 83-87). Vastapaino.
- Rikosuhripäivystys. (2019). *Olenko oikeutettu saamaan tulkin* Saatavilla 2.12.2024 <https://www.riku.fi/erilaisia-rikoksia/usein-kysyttya/olenko-oikeutettu-saamaan-tulkin/>

- Ruusuvuori, J., & Tiittula, L. (2005). Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Ruusuvuori, J., & Tiittula, L. (toim.), *Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus* (s. 22-51). Vastapaino.
- Ruusuvuori, J., Nikander, M., & Hyvärinen, M. (2010). Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P., & Hyvärinen, M. (toim.), *Haastattelun analyysi* (s. 9-29). Vastapaino.
- Sanas Oy. (2021). *Tulkkauksen menetelmät*. Saatavilla 9.4.2025 <https://www.sanas.fi/tulkkauksen-menetelmat/>
- Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto. (2024 -a). *Oikeustulkkausohjeet*. Saatavilla 2.12.2024 https://www.sktl.fi/kaantaminen_ja_tulkkaus/tyokalupakki-ammattilaiselle-ja-oikeustulkkausohjeet/
- Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto. (2024 -b). *Auktorisoitu kääntäminen*. Saatavilla 2.12.2024 https://www.sktl.fi/kaantaminen_ja_tulkkaus/auktorisoitu-kaantaminen/
- Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto. (2025 -c). *Auktorisoitu kääntäminen*. Saatavilla 9.4.20245 https://www.sktl.fi/kaantaminen_ja_tulkkaus/
- Syyttäjälaitos. (i.a.-a). *Rikosasian käsittely* Saatavilla 10.12.2024 <https://syyttajalaitos.fi/rikosasian-kasittely>
- Syyttäjälaitos. (i.a.-b). *Rikosasian oikeudenkäynti* Saatavilla 10.12.2024 <https://syyttajalaitos.fi/rikosasian-oikeudenkaynti>
- Tampereen aikuiskoulutuskeskus. (2024). *Oikeustulkki toimii paljon vartijana* Saatavilla 2.12.2024 <https://www.takk.fi/fi/koulutukset/ammattialat/asioimis-ja-oikeustulkkaus/oikeustulkki-toimii-paljon-vartijana>
- Tampereen yliopiston kirjasto. (25.3.2024). *Systemaattinen tiedonhaku: Aloita tästä*. <https://libguides.tuni.fi/systemaattinen-tiedonhaku>
- Tiittula, L., Rastas, A., & Ruusuvuori, J. (2005). Kasvokkaisesta vuorovaikutuksesta tietokonevälitteiseen viestintään - Virtuaalihaastattelun näkymiä. Teoksessa Ruusuvuori, J., & Tiittula, L. (toim.), *Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus* (s. 264-271). Vastapaino
- Vuori, J. (2021). *Tutkimusetiikka Tutkimusetiikka ihmistieteissä - Eettisten pulmatilanteiden ratkaiseminen*. Saatavilla 11.12.2024 Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja].

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmistieteissa/#Eettisten-pulmatilanteiden-ratkaiseminen>

Yle. (24.2.2021). *Valheenpaljastaja: Kahdeksan asiaa, jotka jokaisen tulisi tietää misinformaatiosta*

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2021/02/08/valheenpaljastaja-kahdeksan-asiaa-jotka-jokaisen-pitaisi-ymmartaa>

LIITE 1. Saatekirje ja kysely

SAATEKIRJE:

Hei!

Olemme kaksi neljännen vuoden viittomakielen tulkkiopiskelijaa Diakista. Teemme opinnäytetyötämme aiheella "Oikeustulkkaus ja sen kehityskohteet". Oikeustulkkauksella tässä tarkoitamme lähinnä poliisikuulusteluja ja itse oikeusistuntoa. Mikä/mitkä asiat niissä pitäisi muuttua, jotta oikeusturva toteutuisi paremmin ja tulkit voisivat sen omalta osaltaan taata? Toivomme, että osallistuisit kyselyymme täyttämällä kyselylomakkeen ja osallistuisit pieneen tutkimukseen erittäin tärkeän aiheen tiimoilta. Tutkimuskysymyksemme on mielestämme tärkeässä asemassa sekä saavutettavuuden että tasavertaisen oikeuden toteutumisen kannalta. Myös kielivähemmistöjen tasavertaisen kohtelun toteutuminen on asiassa isossa osassa. Vaikka tutkimuksemme osa-alue on sinänsä pieni, antaa se mielestämme ajattelemisen aihetta tasavertaisen oikeuskohtelun osalta. Miten oikeudenkäynti on oikeudenmukainen, jos yhteistä kieltä ei ole? Mikä on tulkin vastuu oikean tuomion toteutumisen kannalta? Miten tulkki huolehtii omasta työhyvinvoinnistaan ja mahdollisesta henkisestä taakastaan erittäin tiukan vaitiolovelvollisuuden kentällä? Nämä ovat vain pieni osa kysymyksistä, jotka sivuavat tutkimuskysymystämme. Kyselyssämme on muutama kysymys ja lopuksi vapaa sana -kenttä, johon voi halutessaan laittaa ylös asioita, joita emme ole huomanneet kysyä ja jotka sinä koet tärkeäksi mainita. Tutkimuksemme vastaukset käsitellään anonyymisti ja kaikki vastausmateriaali säilytetään ja lopuksi hävitetään asianmukaisesti. Mikäli sinulla on jotakin kysyttävää tutkimukseemme liittyen, vastaamme mielellämme sähköpostitse.

Terveisin,

Maija Rantanen ja Tiia Weckman-Kallio

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sähköpostit:

maija.rantanen2@student.diak.fi

tiia.weckman-kallio@student.diak.fi

KYSELY:

1. Kuinka pitkään olet säännöllisesti tehnyt oikeustulkkauksia (oikeusistunto, poliisikuulustelu)?

1.1 Jos et säännöllisesti, kuinka monta kertaa olet ollut oikeusistunnoissa tai poliisikuulusteluissa tulkkamassa?

---

2. Mikä on koulutustaustasi?

---

3. Mitkä ovat mielestäsi kolme suurinta kehityskohdetta oikeustulkkauksessa (oikeusistunto, poliisikuulustelu) tulkin näkökulmasta?

3.1 _____

3.2 _____

3.3 _____

3.4 Mikä näistä on tuonut eniten haasteita tulkkauksilanteisiisi ja miksi? (Voit myös avata useampaa kuin yhtä näistä kehityskohteista, jatka tarvittaessa lopussa olevaan vapaa sana -kenttään, laitathan kysymyksen numeron/alanumeron selventämään vastauksen kohdetta.)
